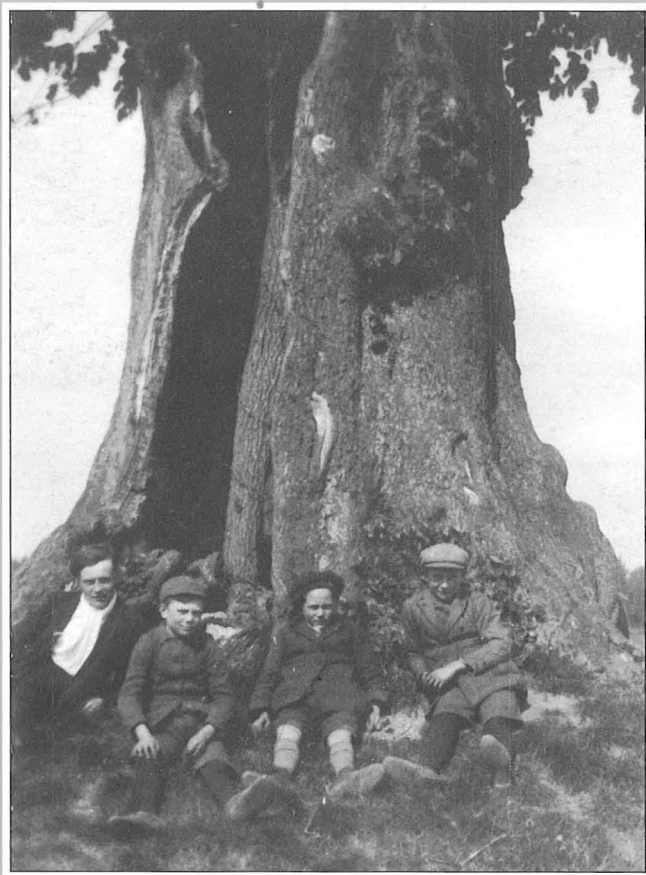

HET LAND VAN NEVELE

Driemaandelijks tijdschrift van de heemkundige kring

januari 2000

jaargang XXXI

aflevering 1

Afgiftekantoor 9850 Nevele

HET LAND VAN NEVELE

Heemkundig tijdschrift voor
Bachte-Maria-Lerne, Hansbeke, Landegem, Lotenhulle, Meigem,
Merendree, Nevele, Poesele, Poeke, Sint-Martens-Lerne, Vinkt,
Vosselare en Zeveren

Het Land van Nevele is een uitgave van de heemkundige kring
"Het Land van Nevele" v.z.w.

Abonnementen en lidgeld 2000

Abonnementen op *Het Land van Nevele* lopen over een jaargang van vier nummers. Bij nieuwe abonnementen in de loop van het werkjaar worden de vorige nummers, indien nog voorradig, nagestuurd. Oudere nummers vanaf 1970 zijn nog in beperkte hoeveelheid beschikbaar.

Lidgeld 2000

600 fr. (+ 100 fr. buitenland) over te schrijven op rekening 000-0627981-03 of 290-7431460-20 van "Het Land van Nevele" v.z.w.,
Beentjesstraat 24, 9850 Poesele.

Steunend lid 2000

Vanaf 1000 fr.

Redactieadres

J.Luysaert, Veldestraat 26, 9850 Merendree

Tijdschriftadministratie

L.De Ruyck, Heiste 45, 9850 Landegem

Ledenadministratie

A.Bollaert, Beentjesstraat 24, 9850 Poesele

Opmaak

C.De Groote, Landegem

Druk

Beschutte Werkplaats "Nevelland", Nevele

De auteurs, en niet de uitgever, zijn verantwoordelijk voor hun bijdragen en illustraties.

Bij de kafffoto: Links voor de meirelinde met witte sjaal Ernest Schaubroeck, timmerman, Langemunt te Nevele
(Foto Daniel D'Hooge)

HET LAND VAN NEVELE

januari 2000

jaargang XXXI

aflevering 1

Verantwoordelijke uitgever: J. LUYSSAERT, Veldestraat 26, 9850 Merendree

INHOUD

S. DE GROOTE, "Zo dik als Meirelinde": over een verdwenen eeuwenoude linde in Vosselare	3
G. VAN STEENKISTE, De burgemeesters van Zeveren (1830-1970)	13
L. DENEWIT, Het "molentje van Cyriel Buysse" te Deurle.....	27
J. LUYSSAERT, Oorlogsrelaas van Florimond Pynaert, de Landegemse vrijwilliger 1914-1918 (III)	40
W. DE CLERCQ, Activiteitenverslag Werkgroep Archeologie, Monumenten en Landschappen Land van Nevele	69
Verslagen	72

**“ZO DIK ALS MEIRELINDE”:
OVER EEN VERDWENEN EEUWENOUE LINDE
IN VOSSSELARE**

Hij moet indruk gemaakt hebben, de reusachtige linde die tot 1940 de grens tussen Vosselare en Bachte-Maria-Lerne markeerde. Het ging toen om de dikste boom van het land en wellicht zelfs van West-Europa.

Het was een alleenstaande boom in een landschap, waar op dat ogenblik slechts hier en daar en dan nog veraf wat bewoning was te bespeuren. De Meirelinde stond op een kruispunt van wandelwegen, meer bepaald op de hoge kouterweg tussen het stroomgebied van de Leie en de Oude Kale. Voor informatie over andere linden in de streek verwijzen we naar het artikel over de geklasseerde linde in Sint-Martens-Lerne en de verdwenen linde van Bachte.¹

Voor wandelaars was het een merkpunt, de plaats om even uit te rusten of rechtsomkeer te maken. Zo vertelde de Nevelse schrijfster Virginie Loveling in één van haar brieven² dat ze met Cyriel Buysse, en haar zuster Pauline, huisvriend Heremans en diens vrouw eens tot de Meirelinde was gewandeld.

Er zijn heel wat namen gegeven aan deze boom: dikke linde, meilinde, merelinde, meerelinde, meirelinde.

De lindeboom zou tijdens een zware storm zijn verwoest in de nacht van 13 op 14 november 1940. Hij was op het einde bijna helemaal uitgehold. De Duitse troepen hadden er voordien munitie in laten springen.

Na de oorlog werd er een ander exemplaar geplant. Wie vanuit Bachte naar Vosselare gaat via de Vosselarestraat en rechts de Meirestraat inslaat, komt

¹ S. DE GROOTE, *De geklasseerde linde in Sint-Martens-Lerne en de verdwenen linde van Bachte*, Het Land van Nevele, jg. XXV, afl. 3.

² A. VAN ELSLANDER en A.M. MUSSCHOOT, *Correspondentie van de Gezusters Loveling. Brieven van en aan Paul Fredericq, in Mededelingen van het Cyriel Buysse Genootschap*, (IX), Gent, 1993, blz. 154.

Deze linde, bijgenaamd « Meilinde, » staat op het grondgebied van Vosselaere-bij-Deynze. Zij heeft hare geschiedenis. Haar ouderdom wordt geschat op meer dan duizend jaar. De boom is hol, en men heeft eens de proef genomen, hoeveel personen er in plaats konden nemen; men bereikte het getal 17. Eens heeft men gepoogd hem te verbranden. Men had er stroo en hout voorgelegd en in brand gestoken, maar het vuur is vanzelf uitgedoofd. Er heeft een geschil plaats gehad over 't eigendomsrecht van boom en grond, tusschen de aanpalende bewoners. Door een rechterlijke beslissing werd hij aan het in de nabijheid liggende kasteel toegewezen. In de vorige eeuw heeft er een schoenmaker verscheidene jaren in gewoond; de boom diende hem tot huisvesting. Op een morgen heeft men er eens een persoon in gevonden die zich verhangen had. Onder de verliefden wordt vertelt, dat een eed bij maneschijn gedaan onder dezen boom, altijd duurzaam blijft. Nu heeft men hem verminkt door er verscheidene karren hout uit te kappen.

Verzameling Denis Pieters

aan deze traaggroeiende lindeboom. De boom werd aangeplant door Astère Everaert van de nabijgelegen hoeve "Poortakkergoed".

Legendarische verhalen en uitdrukkingen

We hebben het hier over de duizendjarige voorganger. Er zijn over deze boom heel wat verhalen, uitdrukkingen en legenden bekend.

Zo bestond vroeger een uitdrukking: "Zo dik als merelinde" om iemand aan te duiden die meer dan zwaarlijvig was.

Volgens overlevering, zouden dorpslieden, om de eigenaardigheid, in de uitgekankerde boom aan tafel gezeten hebben om er te kaarten.³

Men had eens de proef op de som genomen en nagegaan hoeveel personen erin konden plaatsnemen: het waren er zeventien.

Op een bepaald ogenblik heeft men gepoogd hem te verbranden. Men had er stro en hout ingelegd en in brand gestoken, maar het vuur doofde vanzelf.

Er heeft tussen de aanpalende bewoners een geschil plaatsgevonden over het eigendomsrecht van boom en grond. Dit was van belang, want de houtopbrengst was enorm. Door een rechterlijke beslissing werd dit recht aan het in de nabijheid liggende kasteel toegewezen.

In de negentiende eeuw zou een schoenmaker er verscheidene jaren in hebben gewoond. Hij gebruikte de boom gewoon als huisvesting. Marcel Michiels vertelde ons dat hij ooit had vernomen dat een oud vrouwtje een tijdje de linde bewoonde. Er is ook een oud verhaal over een oud vrouwtje dat spinde in de Meirelinde.

Onder de geliefden werd verteld, dat een eed bij maneschijn onder deze boom, altijd duurzaam blijft.⁴

³ Kontaktblad van de Kunst- en Oudheidkundige Kring Deinze, nr. 384, mei 1984, blz. 322 en 323.

⁴ Ons Land, 18 april 1925.

Verzameling Denis Pieters

Meirelinde in de literatuur

Eén van de belangrijkste historici die de meirelinde heeft beschreven was A.L. Van Hoorebeke in 1845 in zijn werkje over Vosselare.⁵

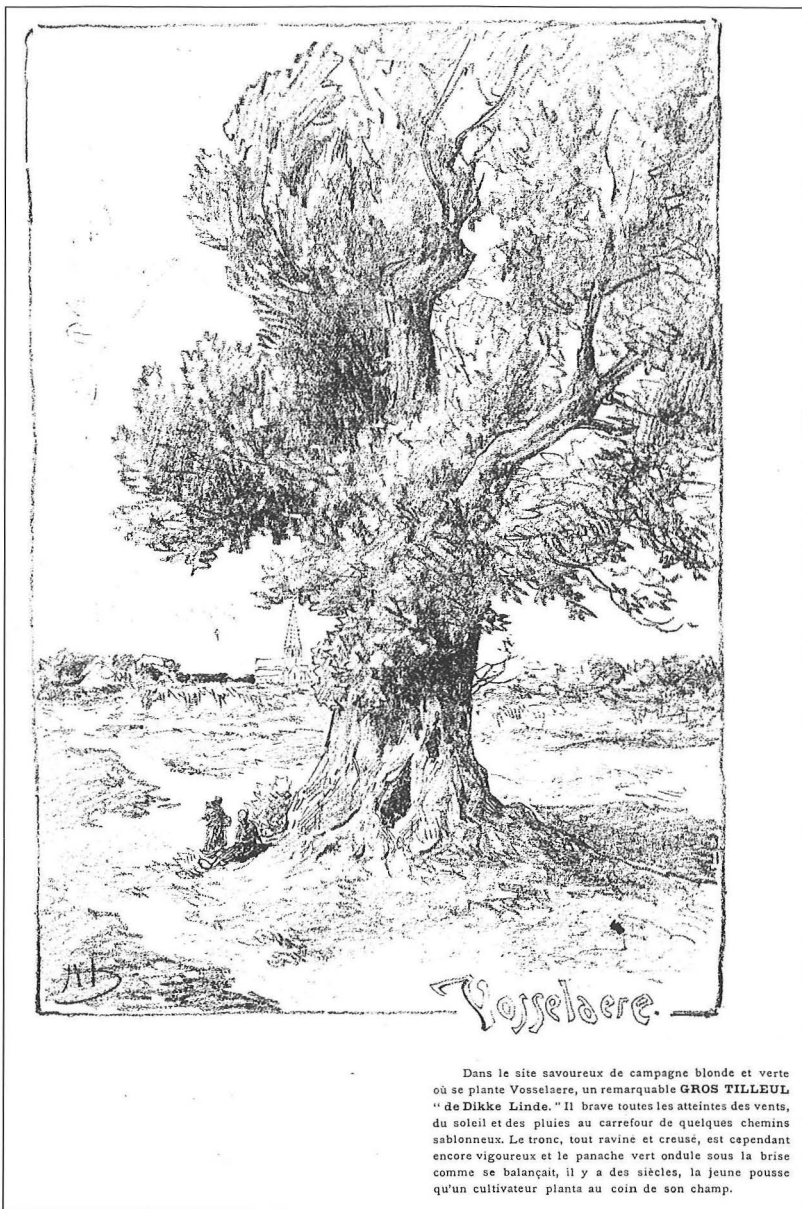
We nemen die passage over: *Op het kruispunt, waar de dreef van het kasteel uitmondt, staat een eeuwenoude getuige van de luister van het kasteel waaraan die boom heeft behoord. Men gaf hem de naam van Meirelinde. Die reus heeft een basisomtrek van 9 m $\frac{3}{4}$; op manshoogte is dat nog meer dan 8 m. In 1794 hebben vandalen een opening in de boom gemaakt; binnenin is er nu een ruimte met 4,80 m hoogte en een omtrek van 17 voet 3 duimen. In die holte zijn twee bomen gegroeid, of beter twee delen van de stam, die niet uitgehakt werden. Die twee bomen, waarvan de ene een diameter heeft van 4 $\frac{1}{2}$ voet en de andere 2 $\frac{1}{2}$ voet hebben niet verhinderd dat op 7 september 1838 dertig personen terzelfdertijd in de holte van de kolos plaatsnamen. De kroon heeft een omtrek van tweehonderd achtentwintig voet, hetzij een diameter van 76 voet. De reusachtige boom, die bijna zonder weerga is in Europa, ziet er nog levenskrachtig uit en schijnt nog lang te zullen leven.*

Toen we in maart 1845 een bezoek brachten aan het kasteel van Meere waar we vriendelijk door dhr. De Kerckove d'Ousselghem, echtgenoot van Mevrouw Clémentine Du Bois, ontvangen werden, zijn we de boom eens aandachtig gaan bekijken. De gegevens, die dhr. De Loof, burgemeester, ons had meegedeeld, hebben we niet kunnen nagaan; immers de toegang tot de holte was niet breed genoeg om er een volwassene door te laten. De schors van de boom groeit geleidelijk over de twee flanken die de opening afsluiten.

Het is best mogelijk dat er in het verleden onder die lommerrijke boom, recht werd gesproken. Die gewoonte hadden onze voorouders van de Germanen overgenomen. Boudewijn IX, graaf van Henegouwen schafte dat gebruik af in de Xde eeuw toen hij het bevel uitvaardigde dat er voortaan recht zou gesproken worden in zijn kasteel te Bergen en niet meer onder de eikebomen te Hornu.”⁶

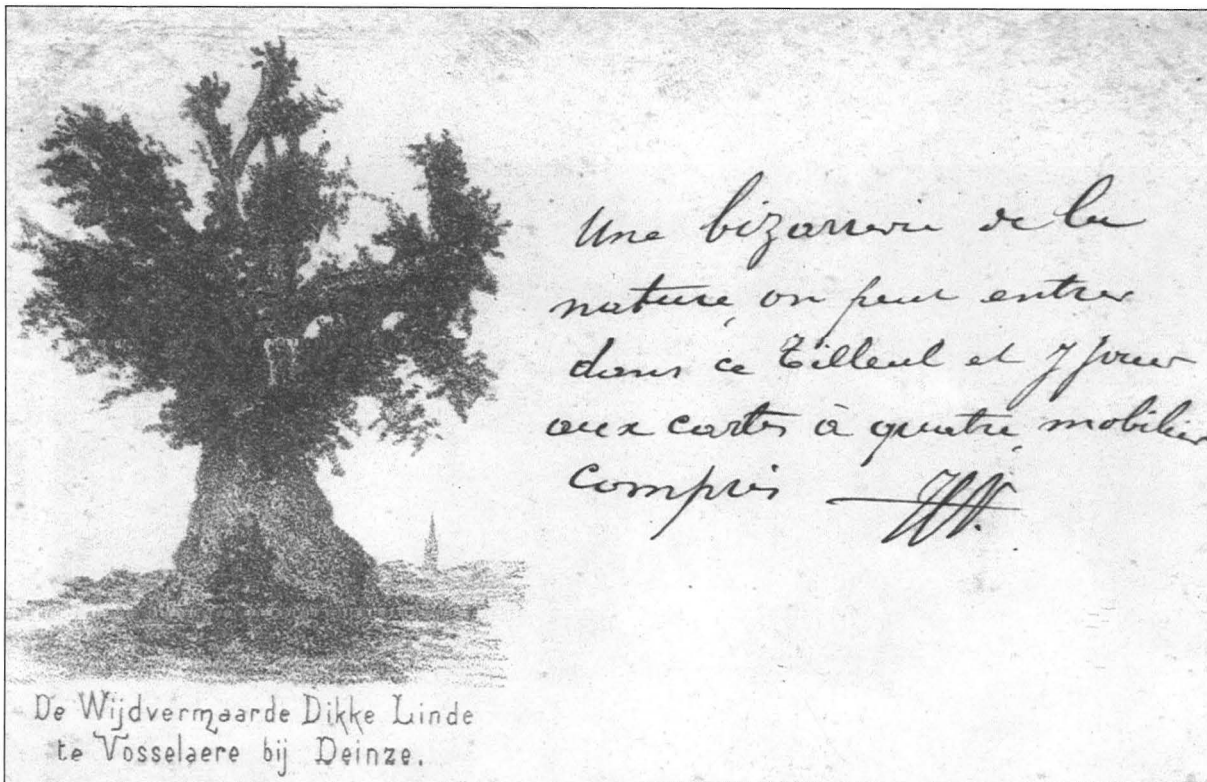
⁵ De volledige tekst werd opgenomen in *het Land van Nevele*, jg. XI (1980), afl. 2, blz. 91-147.

⁶ o.c., blz. 103.

Dans le site savoureux de campagne blonde et verte où se plante Vosselaere, un remarquable **GROS TILLEUL** "de Dikke Linde." Il brave toutes les atteintes des vents, du soleil et des pluies au carrefour de quelques chemins sablonneux. Le tronc, tout ravine et creuse, est cependant encore vigoureux et le panache vert ondule sous la brise comme se balançait, il y a des siècles, la jeune pousse qu'un cultivateur planta au coin de son champ.

Verzameling Marcel Michiels

Une bizarrerie de la
nature, on peut entrer
dans ce tilleul et y jouer
aux cartes à quatre, mobiliers
compris

De Wijdvermaarde Dikke Linde
te Vosselaere bij Deinze.

“Une bizarrerie de la nature, on peut entrer dans ce Tilleul et y jouer aux cartes à quatre, mobiliers compris”.

Postkaart verstuurd in 1900. (Verzameling Carlos Lips, Poesele)

Verzameling Denis Pieters

Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 30 oktober 1860 is hij geen kandidaat meer en zijn zoon Cornelis Charles Louis volgt hem op met als schepenen: De Scheemaeker Charles Louis en De Vreese Jacobus.

Cornelis Karel Lodewijk

De derde burgemeester uit onze behandelde reeks van burgemeesters was Cornelis Karel Lodewijk, ingeschreven in de burgerlijke stand als Charles Louis.

Hij werd geboren in Zeveren op 6 februari 1820 als zoon van Johannes Baptist en De Stoute Beatrice.

Hij huwde met De Marteleire Antonia die in Zeveren overleed op 12 februari 1903 op 87-jarige leeftijd. Zij was de dochter van Franciscus Jacobus en De Stoute Francisca Xaveria. Deze De Stoute Francisca Xaveria was de zuster van de hoger vernoemde De Stoute Beatrice. Aldus stellen wij vast dat Cornelis Karel Lodewijk huwde met zijn nicht; de moeders van bruid en bruidegom waren zusters van elkaar en er moest dus dispensatie aangevraagd worden.

Cornelis Karel Lodewijk stierf in Zeveren op 9 oktober 1898.

Het echtpaar ging inwonen (met afzonderlijke woonvertrekken) bij de ouders van Karel Lodewijk. Zij bouwden een belangrijke boerderij uit; zij kregen geen kinderen; zij werden geholpen door vier dienstboden, namelijk twee knechten en twee meiden.

En toch behoorde hij in 1865 nog niet tot de acht kiezers voor de volksvertegenwoordigers en de provincie.

Cornelis Karel Lodewijk was een eerste keer kandidaat op de gemeenteraadsverkiezingen van 30 oktober 1860, toen zijn vader zich uit de gemeentepolitiek had teruggetrokken en werd meteen burgemeester want hij kreeg het grootst aantal voorkeurstemmen.

Bij de verkiezingen voor de wetgevende kamers in 1886 behoorde hij wel tot de dertien kiezers⁵. De twaalf andere kiezers waren: Bekaert Jean Baptist (smid), Cornelis Charles Louis (grondeigenaar), Danneels

⁵ G.VAN STEENKISTE, *Het onderwijs in Zeveren*, in *Het Land van Nevele*, jg. XXVI, nr. 2, blz. 79-107.

Het gezin Van Ooteghem - Vande Walle woonde naast brouwer Van Oost, oom van Johannes Franciscus, op dit ogenblik Leeuwstraat 11.

Cornelis Johannes Baptist

De tweede burgemeester van Zeveren na de onafhankelijkheid van België was Cornelis Johannes Baptist. Hij werd geboren in Meigem op 21 april 1785 als zoon van Petrus Johannes en Cnudde Johanna Catherina en overlijdt in Zeveren op 92-jarige leeftijd op 27 april 1877.

Hij was gehuwd met De Stoute⁴ Beatrice van Huise, daar geboren op 21 februari 1791, als de dochter van Petrus Franciscus en Ghesquière Maria Catharina. Beatrice De Stoute sterft in Zeveren op 25 oktober 1879. Hij was landbouwer en bewoonde "Het Kasteel", nu Kerkstraat 3, nadat de laatste adellijke familie, graaf en gravin van Zeveren Mawhood - de Pattin, in 1824 Zeveren had verlaten. Ze hadden de eigendom waar ze zich vestigden verworven door aankoop.

Het gezin Johannes Baptist Cornelis - Beatrice De Stoute telde minstens 3 kinderen. (Beatrice De Stoute werd in de volksmond in Zeveren Beatrice Storme genoemd. Hoe zij die bijnaam kreeg konden wij niet achterhalen).

Hij werd ingeschreven als grondeigenaar-landbouwer maar was nochtans in 1843 geen kiezer voor de Kamer van volksvertegenwoordigers en de provincie.

De latere burgemeester Cornelis Johannes Baptist is de eerste keer kandidaat bij de gemeenteraadsverkiezingen van 24 juli 1836. Hij wordt verkozen en is van meet af aan schepen.

Na de gedeeltelijke vernieuwing van de gemeenteraad op 25 oktober 1842 werd burgemeester Van Ooteghem dus niet meer verkozen en krijgen wij voor het eerst Johannes Baptist Cornelis als burgemeester.

Johannes Baptist Lambert, Jacobus De Vreese, Karel Lodewijk (Charles Louis) De Scheemaeker zijn kortere of langere tijd schepen bij hem geweest.

Hij wordt bij de volgende vernieuwing van de gemeenteraad op 15 oktober 1848 bevestigd in zijn ambt, evenals bij de verkiezingen van 1851, 1854 en 1857.

⁴ Veelal vermeld als De Staute.

De wet van 30 maart 1836 annuleert de rechtstreekse verkiezing van burgemeester en schepenen.

De koning benoemt voortaan de burgemeester, bij voorkeur een lid van de gemeenteraad; de schepenen worden verkozen door de gemeenteraadsleden uit hun leden.

Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 14 juli 1836 behaalt Van Ooteghem Johannes Franciscus 42 stemmen (op 51 kiezers) en blijft burgemeester, ofschoon De Scheemaeker Charles Louis, een landbouwer, 50 stemmen behaalt en genoeg neemt met het zetelen in de gemeenteraad.

De wet van 30 juli 1842 voorziet in een gedeeltelijke vernieuwing van de gemeenteraad. De verkiezing van 25 oktober 1842 zorgt voor een grote verrassing, want burgemeester Van Ooteghem Johannes Franciscus wordt niet verkozen en moet zijn plaats in de gemeenteraad afstaan aan Karel Franciscus Verhoeye, landbouwer, en verliest aldus zijn functie van burgemeester. Hij wordt na het overlijden van deze Verhoeye Karel Franciscus weer gemeenteraadslid tot aan zijn overlijden op 14 mei 1848 in Zeveren.

Van Ooteghem Johannes Franciscus werd geboren in Zeveren op 12 oktober 1792, als zoon van Jacobus Franciscus en Van Wonterghem Barbara Theresia³.

Hij huwt in Aarsele met Vande Walle Rosalia, die geboren werd in Aarsele in 1805 als dochter van Franciscus en Niemegeer Maria Jacoba. Ze sterft in Aarsele op 25 juni 1860.

Het echtpaar Van Ooteghem Johannes Franciscus - Vande Walle Rosalia had minstens drie kinderen: Petrus Antonius, °Zeveren 2 maart 1826; Johannes Franciscus, °Zeveren 3 augustus 1828 en Leopold, °Zeveren 3 augustus 1831.

Na het overlijden van vader Johannes Franciscus in 1848 verhuist het gezin eerst naar Gottem en daarna naar Aarsele.

Burgemeester Van Ooteghem was koopman en landbouwer. Hij was in 1841 voor Zeveren één van de vier kiezers voor de Kamer van Volksvertegenwoordigers en de provincie.

³ Kontaktblad van K.O.K. Deinze, 13e jaargang, nr. 7; onder nr. 1397. Johannes Van Ooteghem, geboren in 1712, kan de zoon niet zijn van burgemeester Johannes Franciscus Van Ooteghem en echtgenote Van De Walle Rosalia; ook niet de vader.

DE BURGEMEESTERS VAN ZEVEREN (1830-1970)

Toen België onafhankelijk werd in 1830 hadden onze streken reeds een traditie van gemeenteraden met een burgemeester en schepenen, met een secretaris.

Een lijst van de burgemeesters van Zeveren vanaf 1674 tot 1861¹ bevat 18 namen en zal ongeveer volledig zijn. Wij stellen echter vast dat zeker één naam ontbreekt: De Schepper Franciscus. Wij noteerden dat hij op 13 brumaire van het jaar 14 (23 november 1805) ontslagen werd als burgemeester van Zeveren wegens "*de grootst mogelijke zorgeloosheid*"².

Wij leggen ons verder de beperking op alleen de burgemeesters vanaf de onafhankelijkheid in 1830 tot de fusie van Deinze met Petegem-aan-de-Leie, Astene en Zeveren op 1 januari 1971, te bespreken, zodat wij de drie laatste burgemeesters uit de vernoemde lijst aan een grondiger onderzoek onderwerpen.

Een tweede beperking die wij ons in de volgende tekst opleggen: de bespreking van de perikelen rond de dorpspolitieke strijd bij de gemeenteraadsverkiezingen; het is immers een vaststaand feit dat er in Zeveren steeds een intense strijd werd geleverd om de volksgunst te veroveren of te bestendigen.

Van Ooteghem Johannes Franciscus

De eerste gemeenteraadsverkiezingen in het onafhankelijke België werden gehouden op 30 oktober 1830. Voor Zeveren moesten zeven raadsleden verkozen worden. Daarenboven werden de burgemeester en de schepenen rechtstreeks verkozen.

De aldus verkozen burgemeester was Van Ooteghem Johannes Franciscus.

¹ F.DE POTTER & J.BROECKAERT, *Geschiedenis van de gemeenten in Oost-Vlaanderen Zeveren 1864-1870*.

² Stadsarchief Deinze, over Zeveren (dossierdozen) en Burgerlijke stand Franse periode.

Bij de tekening staat de volgende tekst in het Frans: *“Dans le site savoureux de campagne blonde et verte ou se plante Vosselaere, un remarquable gros tilleul ‘de dikke linde’. Il brave toutes les atteintes des vents, de soleil et des pluies au carrefour de quelques chemins sablonneux. Le tronc, tout raviné et creusé, eest cependant encore vigoureux et le panache vert ondule sous la brise comme se blanchait, il y a des siècles, la jeune pousse qu’un cultivateur planta au coin de son champ.”*

De linde komt ook aan bod *“uit het dagboek van een Deinschen bedevaarder”*.⁹ Het betreft hier een dagboek van een landbouwer dat in 1939 door Gaston Pieter Baert werd opgenomen in het jaarboek van de Kunst en Oudheidkundige Kring. Er worden een aantal tochten in de streek van Deinze in beschreven. Op 4 mei 1906 trekt de landbouwer in de vroege naar Vosselaere over de Rekkellinge naar Bachte. Eerst gaat hij naar Meerelinde, *“de oudste en dikste linde van ‘t gewest. In ‘t hol van de linde gestaan met ons vieren”*.¹⁰

In zijn werk over het Kanaal van Schipdonk heeft Hugo Van den Abeele¹¹ het eveneens over deze boom: *“Komt Vosselare dan met haar sierlijk achthoekigen kerktoren en de alombekende uitgeholde “dikke merelinde”. De ouderdom van deze boom werd in het jaar 1842 reeds op 800 jaar geschat; hij had aan het grondvlak een cirkelomtrek van 12m37. Zijn kruin werd toen uitgedund - het was drie en vijftig jaar geleden - en de snoei kan ‘men nauwelijks met zeven wagens vervoeren’”*.¹²

Het boekje van Hugo Van den Abeele dateert van maart 1940, dus net voor de oorlog. Toen was de boom er nog (even).

Stefaan DE GROOTE, Bachte-Maria-Lerne

⁹ G.P. BAERT, *Dagboek van een Deinschen bedevaarder*, in het *Jaarboek van de Kunst- en Oudheidkundige Kring*, lees- en reisboek uitgegeven ter gelegenheid van het tienjarig bestaan, 1939, blz. 45.

¹⁰ In voornoemd jaarboek staat op blz. 45 ook een kleine foto van Merelinde in Vosselare, genomen door Maebe in Deinze.

¹¹ De auteur heeft het nog over een andere boom die het slachtoffer werd van de aanleg van het Kanaal van Schipdonk. Het was de *“beroemde populier”* uit het domein van de heer Minne-Meheus op het grondgebied van Nevele. Hij werd voor meer dan 200 fr. aangekocht door Mervillie uit Wontergem en geveld door de bekende gebroeders Buisse uit Zeveren. Hij had na de bewerking nog een omtrek van 4m70.

¹² H. VAN DEN ABEELE, *Het kanaal van Schipdonk*, blz. 103.

Ook in hun *Geschiedenis van Vosselare* hebben De Potter en Broeckaert het over Merelinde:

“Een twintigtal meters verder verheft zich een prachtige reusachtige boom, gekend onder de benaming van de merelinde. Deze boom, misschien de enige in zijn slag, en in welke enige kwaaddoeners ten jare 1794 een opening maakten, heeft aan de grond een omvang van meer dan 12 meter, of 42 Gentse voeten, en is ter manshoogte nog iets meer dan 8 meter, of 28 Gentse voet dik.

*Temidden in zijne holte, welke bij de 5 meters omtrek beslaat, en waarin dertig leerlingen uit het college van Tielt den 7 september 1858 gezamenlijk stonden, bemerkt men twee stammen van 4,5 en 2,5 voet doorsnede, die ter hoogte van 5 meters zich met het overige van den boom verenigen. Ten jare 1842 werd de Merelinde gesnoeid; de takken, die er van kwamen, konden nauwelijks op zeven wagens geladen worden. Het was toen 53 jaar geleden dat de boom laatstmaals was gekapt geweest”.*⁷

In bovenstaande tekst wordt melding gemaakt van een adellijke familie die het kasteel van Mere bewoonde. Tot en met de Franse periode (1792) bezaten de heren van Mere heel wat eigendommen in Vosselare, Sint-Maria-Leerne en Deinze. De bewoners waren allen tienden verschuldigd aan de heerlijkheid van Mere.

Het ging inderdaad om een belangrijke heerlijkheid, m.n. *‘t Hof ende heerscip ter Meere* die afhankelijk was van de heren van Nevele⁸. De merelinde verwijst naar deze vroegere heerlijkheid.

Marcel Michiels bezorgde ons een tekening van de linde van de hand van Heins (zie afdruk in dit tijdschrift). Armand Jan Heins (1856-1938) was een beeldend kunstenaar uit Gent. Hij is gekend als schilder van huiselijke tafereelen, dieren, landschappen en als tekenaar en graveerder van oudheidkundige documenten. Hij was leerling aan de Akademie in Gent bij Th. Canneel en bekwaamde zich in Parijs. Werk van hem bevindt zich in het Museum voor Schone Kunsten van Gent.

⁷ DE POTTER en BROECKAERT, *Geschiedenis van de gemeenten van de provincie Oost-Vlaanderen, eerste reeks arrondissement Gent, zevende deel, Vosselare*, 1867, blz. 16.

⁸ DE POTTER en BROECKAERT, o.c., blz. 6-16.

Molenaar Serafien De Baere.
(Foto Lieven Denewet)

Cyriel Buysse met zijn zoon René bij de trap van de molen (ca. 1911).
(Foto Lieven Denewet)

HET “MOLENTJE VAN CYRIEL BUYSSE” TE DEURLE¹

Het *Molentje van Cyriel Buysse* is gelegen aan de Muldersdreef 12 te Deurle, achter de villa (uit 1939) bewoond door mevrouw Nadine Buysse, op de zogenaamde *Molenberg*, een oude duinrug. De *Molenberg*, die tot de vroegere *Warande* van de heren van Nevele behoort, bevindt zich vlak achter de kerk van Deurle. Er loopt een klein voetpad van de Dorpsstraat, langs de muur van het kerkhof, naar de *Molenberg*, nu het *Cyriel Buyssepad*. Hij is het hoogste punt van het dorp (18 meter) en zijn omgeving, en maakt samen met enkele andere heuvels deel uit van een beboste heuvelrug die doorloopt tot aan de *Leie*. Van alle mooie plekken in Deurle - en dat zijn er wat - moet de *Molenberg* de mooiste zijn. Nu nog gaat er een zekere plechtige stilte uit van de beboste zandberg.

GESCHIEDENIS

De Coolegemmolen (1547-1583/84)

De heerlijkheid van Nevele had te Deurle, buiten zijn *warande*, verschillende lenen waarvan de omvangrijkste *ter Laecke* (met 15 bunder) en *Roothuyse* (met 18 bunder) waren. Op het leen *ter Laecke* werd in 1547 een houten korenwindmolen opgericht. Die werd later de *molen te Coolegem* genoemd, naar het perceel waarop hij stond. *Coolegemham* is nog altijd de benaming voor de weiden in het *wiel*² van de *Leie* achter het kasteeltje van de familie Martens, dicht bij de grens met Sint-Martens-Leerne. Het kasteeltje *ter Laecke* bestaat ook nog, maar zijn naam werd omgevormd in *Ter Leie*.

De staakmolen werd dus *ghemaect ende gherecht* (opgericht) in 1547 door Symoen van den Sompele *bij consente* van de heer van Nevele, *op zij-*

¹ Dit is een beknopte versie van een artikel van L.DENEWET, *Voorstel tot bescherming van het “Molentje van Cyriel Buysse” te Deurle*, in *Molenecho's*, jg. 27 (1999), nr. 3, p. 120-145.

² Het toponiem “wiel” betekent “waterplas overgebleven na een dijkbreuk of overstroming”.

En dan zien wij Firmin voor het eerst als kandidaat bij de verkiezingen van 10 oktober 1948. Hij wordt bij burgemeester Van Steenkiste als schepen verkozen en blijft dit na de verkiezingen van 1952, 1958 en 1964 en wordt na het ontslag van Modest Van Steenkiste tot burgemeester benoemd bij Koninklijk Besluit van 18 december 1969.

Na de fusie van Deinze met Petegem-aan-de-Leie, Astene en Zeveren wordt hij in 1970 raadslid en nog enkele jaren schepen van Deinze bij burgemeester Vande Wiele.

Besluit

Zo stelden wij vast dat de gemiddelde ambtstermijn van de tien burgemeesters die Zeveren hebben bestuurd vanaf de onafhankelijkheid van België tot het einde van het zelfstandige Zeveren ongeveer 13 jaar heeft geduurd.

De Smul Firmin	1 jaar
De Scheemaecker Desiré	2 jaar
Bruyneel Edmond	2 jaar
Verwilst Charles Louis	12 jaar
De Poorter August	13 jaar
Van Ooteghem Johannes Franciscus	14 jaar
Cornelis Jean Baptist	17 jaar
Lambert Eduard	22 jaar
Cornelis Karel Lodewijk	24 jaar
Van Steenkiste Judok Modest	34 jaar

Wij tellen in die meer dan 140 jaar 24 verschillende personen die schepen waren en 68 personen die ooit gemeenteraadslid in Zeveren waren. Van de 97 kandidaten waren er nooit vrouwelijke kandidaten in Zeveren.

Gilbert VAN STEENKISTE, Zeveren

schepen tijdens de ambtsperiode van burgemeester Modest Van Steenkiste. Samen met burgemeester Cornelis Johannes Baptist is burgemeester Modest Van Steenkiste de enige burgemeester die vrijwillig ontslag heeft genomen als burgemeester in Zeveren.

De Smul Firmin

Als laatste in de rij van burgemeesters van Zeveren vinden wij De Smul Firmin.

Van kindsbeen af had hij interesse voor de gemeentepolitiek, het werd hem als het ware met de paplepel ingegeven.

Hij werd geboren in Zeveren op 27 december 1911 als zoon van De Smul Theophiel en Baudonck Maria Elisa en als zevende en jongste van de kinderen. Voor hem kwamen Jerome, Georges, Godelieve, Anna (Zuster Pia)¹², Richard en René. Hij was landbouwer.

Uit het eerste huwelijk van De Smul Firmin met Schollier Germaine (°Meigem 4.1.1912 - †Deinze 22.2.1949) werden vijf kinderen geboren: Anna, Maria, Jerome, Camiel en Georges.

Zijn tweede huwelijk met Dhaenens Rachel, die geboren was in Meigem op 22 oktober 1931 en weduwe geworden was van Maurice Mestdagh (†3.5.1957) had plaats op 19 juni 1959 in Zeveren.

Rachel Dhaenens had uit haar eerste huwelijk drie kinderen: Hector, Willy en Hilda. Het echtpaar Firmin De Smul - Rachel Dhaenens kreeg nog een dochter: Bernadette.

Ik schreef: gemeentepolitiek met de paplepel ingegeven. Inderdaad.

De vader van Firmin, De Smul Theophiel was reeds bij de eerste gemeenteraadsverkiezingen na de Eerste Wereldoorlog op 24 april 1921 kandidaat op de zesde plaats van de overwinnende lijst van de burgemeester Bruyneel Edmond, maar werd niet verkozen.

Na de gemeenteraadsverkiezingen van 1932 werd Theophiel De Smul (vader van Firmin) schepen en bleef het tot aan zijn overlijden op 5 december 1944.

¹² G.VAN STEENKISTE en S.DE GROOTE, *Fotoboek over het dorp Zeveren*, in *Het Land van Nevele*, jg. XXVIII, nr. 2

met de zuster van de overledene, Van De Ginste Maria Celesta, die geboren was in Deinze op 18 december 1894 en sterft te Zeveren op 1 december 1988.

Het gezin gaat zich in 1923 vestigen in de Izegemstraat, thans nr. 98, en daar worden twee kinderen geboren: Cyriel die al vlug sterft en Gilbert Gentiel.

Judok Modest (de gebruikelijke roepnaam is Modest) is voor het eerst kandidaat bij de gemeenteraadsverkiezingen van 10 oktober 1926. Ofschoon hij op één na het hoogst aantal voorkeurstemmen behaalt wordt hij niet verkozen als gemeenteraadslid.

Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 9 oktober 1932 behaalt hij van alle kandidaten het hoogst aantal naamstemmen en wordt meteen eerste schepen, en weldra dienstdoende burgemeester wegens de ziekte van burgemeester De Poorter.

Na De Poorters overlijden op 19 december 1935 wordt Modest Van Steenkiste voorgedragen als burgemeester en benoemd op 21 januari 1936. De verkiezingen van 9 oktober 1938 brengen de zelfde meerderheid voort en Modest Van Steenkiste blijft burgemeester.

En dan komen de oorlogsjaren! Hij blijft trouw op zijn post tijdens de hevige gevechten aan de Kauwe in de meidagen van 1940; gedurende de ganse bezettingstijd de stugge manier van besturen door de Duitsers trotserend; na de bevrijding de naweeën van de bezetting zo mild mogelijk latend verlopen in Zeveren.

De bevolking van Zeveren is hem dankbaar en voor de gemeenteraadsverkiezingen van oktober 1948 worden amper vier personen gevonden die een tweede kandidatenlijst willen bevolken; één ervan wordt verkozen naast zes kandidaten van de lijst van burgemeester Modest Van Steenkiste.

Na de verkiezingen van oktober 1952, oktober 1958 en oktober 1964 wordt hij telkens in zijn ambt van burgemeester bevestigd.

Op de verkiezingen van oktober 1964 behaalt hij op 76-jarige leeftijd het record aantal naamstemmen van 39% van alle kiezers van Zeveren.

Met de fusie van 1 januari 1970 in het vooruitzicht trekt hij zich terug uit de gemeentepolitiek en bekommt eervol ontslag op 13 oktober 1969 en sterft plots te Zeveren op 7 december 1970.

De volgende personen: Theofiel De Smul, Basile De Ketelaere, Leon Raymond De Keukelaere, Caesar De Ketelaere, Firmin De Smul, Charles Louis Verwilt en Leopold Maurice Corijn waren voor korte of langere tijd

Edmond Bruyneel. Hij woont amper 6 jaar in Zeveren. Hij behaalt na de lijsttrekker Edmond Bruyneel het hoogst aantal naamstemmen en wordt meteen eerste schepen.

Na het vrij onverwachte overlijden van burgemeester Bruyneel op 6 januari 1923, wordt August De Poorter tot burgemeester benoemd op 5 februari 1923. Bij de volgende gemeenteraadsverkiezing van 10 oktober 1926 neemt hij het als lijstaanvoerder op tegen de lijst van De Wolf Evarist. Hij wint de verkiezingen en zal zes jaar de gemeente besturen met Mortier Emiel en Sergeant August als schepenen.

Er komt vrij vlug onenigheid in dit schepencollege en eveneens tussen de leden van de oppositie zodat wij op de gemeenteraadsverkiezingen van 9 oktober 1932 vijf kandidatenlijsten zien dingen naar de stemmen. De volledige lijst met zeven kandidaten van burgemeester August De Poorter behaalt vijf zetels. De onvolledige lijst van Verwilt Charles Louis heeft twee verkozenen. De drie lijsten met telkens één kandidaat behalen geen verkozenen.

August De Poorter wordt opnieuw voorgedragen als burgemeester en ook door de koning opnieuw benoemd. Hij wordt al vlug ziek en zal zich praktisch niet meer om het bestuur van Zeveren kunnen bekommeren. Eerste schepen Modest Van Steenkiste vervangt hem als voorzitter van het schepencollege en gemeenteraad.

Van Steenkiste Judok Modest

De burgemeester van Zeveren met de langste ambtsperiode Judok Modest Van Steenkiste werd geboren in Grammene als jongste kind in het gezin Desiré Van Steenkiste en Rosalie Van Speybroeck op 24 januari 1888.

De andere kinderen uit dat gezin die allemaal in Grammene werden geboren zijn: Leonie, Clemence, Elodie, Sidonie, Alberic en Isidoor.

Het gezin Desiré Van Steenkiste-Rosalie Van Speybroeck komt naar Zeveren wonen in 1890 en wanneer de latere burgemeester huwt met Van De Ginste Elisa te Deinze op 11 maart 1914 blijft hij op het ouderlijke landbouwbedrijf in de Lange Meerskantstraat, nu nr. 11.

Uit dit huwelijk worden vijf kinderen geboren: Anna Suzanna sterft kort na de geboorte, Maria Magdalena, Alberic Albert, Roger Hubert en Robert Charles.

De echtgenote van Judok Modest Van Steenkiste overlijdt na een korte ziekte op 19 juni 1922 te Zeveren. Er volgt een tweede huwelijk te Deinze

18 juni 1853.

Dit echtpaar had vier kinderen: Edmond, Arsene, Estella, Eveline.

Kort na de geboorte van Eveline sterft haar moeder Judith Huysman wegens kraamkoorts op 14 december 1891.

De weduwnaar Edmond Bruyneel gaat een tweede huwelijk aan op 10 mei 1894 met Dhont Maria, geboren in Zeveren op 13 augustus 1868 als dochter van Basile en Pauline De Decker. Uit dit huwelijk worden twee kinderen geboren: Clarisse en Astère, die evenwel de volwassen leeftijd niet bereiken.

Toen meester Bruyneel zijn loopbaan in het onderwijs had beëindigd na de Eerste Wereldoorlog stelde hij zich kandidaat bij de gemeenteraadsverkiezingen van 24 april 1921. Op zijn lijst die met vier verkozenen tegenover de andere lijst met drie verkozenen de overwinning behaalden, vinden wij reeds de latere burgemeester August De Poorter, die schepen werd samen met Petrus Corijn. Wij stellen vast dat de ganse dorpsgemeenschap en velen daarbuiten met groot verdriet afscheid nam van burgemeester Bruyneel, bij zijn overlijden op 6 januari 1923 in Gent.¹¹

De Poorter August

Deze burgemeester werd geboren te Meigem op 7 februari 1855 als zoon van Henricus Jacobus en Van Hove Maria Rosalia, één van de tien kinderen.

Hij trad in het huwelijk in Deinze op 6 november 1895 met Van Autreve Constance die de dochter was van Joseph en Onderbeke Rosalia. Zij was geboren te Deinze op 23 april 1840. Burgemeester De Poorter bewoonde het molenhuis, thans Kouterstraat 4 en is er overleden op 19 december 1935.

Het echtpaar August De Poorter - Constantia Van Autreve had één zoon Florent Gerard die na zijn huwelijk op 9 augustus 1930 uitweek naar Zulte.

August De Poorter begon zijn politieke loopbaan in Zeveren als kandidaat bij de gemeenteraadsverkiezingen van 24 april 1921 op de lijst van

¹¹ Zie artikel o.a. in "De Deinsche Burger" van 11 januari 1923 en "Gazette van Deinze" van 1 mei 1927.

lijsttrekker van een lijst met amper vier kandidaten en op 16 oktober 1938 is hij kandidaat op de lijst die aangevoerd wordt door Basiel Mestdag.

De laatste keer dat hij kandideert is bij de gemeenteraadsverkiezingen van oktober 1946 waar hij de tweede plaats inneemt op de lijst die geleid wordt door burgemeester Modest Van Steenkiste.

Hij wordt tijdens zijn burgemeesterschap bijgestaan door de volgende schepenen: Emiel Verdonck en August Sergeant.

Hij overlijdt als schepen op 12 augustus 1948.

Bruyneel Edmond

Een zeer merkwaardige figuur was de zevende burgemeester uit de bestudeerde periode: Bruyneel Edmond.

Hij heeft vanaf zijn benoeming als onderwijzer in de gemeenteschool van Zeveren op 19 mei 1882 tot aan zijn overlijden als burgemeester op 6 januari 1923 zijn stempel gedrukt op het dorpsleven in Zeveren. Hij werd geëerd door vriend en vijand.

Daarenboven was hij sociaal zeer bewogen en had politiek een grote invloed. Hij kwam op voor zijn collega's onderwijzers aanvankelijk als gemandateerde van het Christelijke Onderwijzersverbond en later als "het gezag" bij de ABOB; de neutrale Algemene Belgische Onderwijzersbond die van langs hoe meer sympathiseerde met de progressieve liberalen.

Toen Edmond Bruyneel bij de verkiezingen in 1821 kandidaat was voor een nationaal mandaat noemden de socialisten hem in hun kiespamfletten een zeer waardevol en onkreukbaar man, maar... vonden toch redenen om niet voor hem te stemmen.

Edmond Bruyneel werd geboren in Meigem op 10 december 1858 als derde van de acht kinderen van veldwachter Bruyneel Charles Louis en Rosalie Biebuyck.

Zijn oudste broer Triphon werd notaris in Machelen. De tweede Alfons werd maar 6 maanden oud, Desiré, de vierde in de rij, werd schooldirecteur in het rijkswederopvoedingsgesticht St.-Pietersveld in Ruiselede.

Er waren nog vier zusters, Hortence, Dymphna, Julie en Josephine; drie ervan werden onderwijzeres.

Wanneer Edmond Bruyneel in Zeveren als onderwijzer benoemd wordt, was hij reeds gehuwd met Huysman Judith, die geboren was in Bellem op

Verwilt Charles Louis

Na het overlijden van Eduard Lambert wordt verwacht dat schepen Emiel Verdonck burgemeester wordt. Er is echter geen meerderheid die Verdonck steunt voor het burgemeesterschap. Verwilt Karel Lodewijk (in dagelijks gebruik Charles Louis) die gemeenteraadslid werd bij de verkiezingen van 20 oktober 1907 verwierf wel de nodige steun in de gemeenteraad om burgemeester te worden, zodat zijn benoeming van 12 juli 1909 geen echte verrassing kan genoemd worden. Het touwtrekken heeft zes maanden aangeslept.

Verwilt Charles Louis was geboren in Aalter op 21 maart 1866 als zoon van Verwilt Frederik en Coddens Melanie en komt naar Zeveren wonen op "Het Kasteel", thans Kerkstraat 3, samen met zijn broer en zusters. Hij blijft eveneens ongehuwd en is landbouwer van beroep.

Na de gedeeltelijke vernieuwing van de gemeenteraad bij de verkiezingen van 15 oktober 1911 wordt Karel Lodewijk Verwilt in zijn ambt van burgemeester bevestigd.

En dan komt de wereldoorlog 1914-1918 met alle zorgen tegenover de bezetter wat betreft de bevoorrading, opeisingen, wegvoeringen en daar bovenop de financiële zorgen om efficiënt te kunnen besturen.

De inwoners van Zeveren kunnen zich tijdens de oorlogsjaren niet uitspreken over hun bestuur tot de nieuwe kieswet van 15 april 1920 het algemeen enkelvoudig stemrecht oplegt voor de verkiezingen van 24 april 1921.

Voor het eerst voert K.L. Verwilt als burgemeester een lijst aan, maar behaalt maar 3 zetels tegenover 4 zetels voor de lijst van oud-onderwijzer Edmond Bruyneel. Zo verliest burgemeester Charles Louis Verwilt zijn burgemeestersjerp aan Bruneel Edmond.

Maar de politieke ambitie van Charles Louis Verwilt is niet voorbij. Hij was zes maal kandidaat bij een gemeenteraadsverkiezing en werd iedere keer verkozen. Hij behoorde twee maal tot de meerderheid: eenmaal op de lijst van burgemeester Eduard Lambert die hij na diens overlijden opvolgde en eenmaal als schepen bij burgemeester Modest Van Steenkiste na de Tweede Wereldoorlog. Bij de verkiezingen van 10 oktober 1926 staat hij op een lijst waarvan De Wolf Evarist lijsttrekker is. Op 9 oktober 1932 is hij

belangrijke rol gespeeld om burgemeester Cornelis bij de verkiezingen van 1884 het onderspit te doen delven. Hij laat bij de aanvang van zijn burgemeesterschap zelfs plakbrieven (waarvan wij tot heden geen volledig exemplaar konden terugvinden) verspreiden tegen ex-burgemeester Cornelis.

Blijkbaar hoort hij bij de vooraanstaanden van Zeveren, want hij is een van de 13 kiezers, inwoners van Zeveren, voor de wetgevende kamers in 1886¹⁰.

Het gezin Lambert bestond uit 4 ongehuwden met knechten en meiden.

Eduard Lambert was de eerste keer kandidaat bij de gedeeltelijke verkiezingen van 25 oktober 1881 en wordt meteen verkozen in vervanging van Jozef Strobbe.

Na de gedeeltelijke vernieuwing van de gemeenteraad op 19 oktober 1884, die een volledige ommekeer betekende voor de bestuurders van Zeveren, wordt Eduard Lambert samen met Charles Verbauwhede schepen bij burgemeester Desiré De Scheemaeker.

Na het plotse overlijden van deze laatste wordt Eduard Lambert als burgemeester benoemd. Op 5 januari 1891 wordt een gemeenteraad gehouden onder voorzitterschap van burgemeester Eduard Lambert om de schepenen te verkiezen. Voor het eerst wordt er onderscheid gemaakt tussen eerste schepen (Charles Louis Verbauwhede later opgevolgd door Basile Dhont) en tweede schepen (Emiel Verdonck).

Als voor de verkiezingen van 15 oktober 1895 het aantal kiezers is uitgebreid tot 17 kiezers met 4 stemmen, 11 kiezers met 3 stemmen, 31 kiezers met 2 stemmen en 60 kiezers met 1 stem wat een totaal potentieel aan stemmen van 203 geeft, blijft de gemeenteraad toch ongewijzigd; Eduard Lambert blijft burgemeester.

Bij de volgende al of niet gedeeltelijke vernieuwing van de gemeenteraad van 1889, 1903 en 1907 blijft hij de onbetwiste leider.

Wij stellen vast dat Eduard Lambert, ziek zijnde, de vergadering van het schepencollege in de gemeenteraad niet meer bijwoont vanaf mei 1907. Hij stierf in Zeveren op 9 januari 1909.

¹⁰ Zie ook: Cornelis Karel Lodewijk.

straatnaam Meulengeleide en de vroegere Molenstraat wijzen naar die windmolen. Op de Poppkaart van 1850-1880 staat hij aangeduid op perceel nr. 227. Het echtpaar Desiré De Scheemaeker - Julia Lambert bleef kinderloos.

Amper 41 jaar oud sterft burgemeester De Scheemaeker plots in Zeveren op 6 juli 1887.

De politieke loopbaan van Desiré De Scheemaeker begint bij de gedeeltelijke vernieuwing op gemeenteraadsverkiezingen van 26 oktober 1896⁹. Hij wordt verkozen als lid van de gemeenteraad nadat zijn vader die schepen was, De Scheemaeker Charles Louis, op 61-jarige leeftijd in Zeveren overleden was op 8 maart 1866.

Hij wordt bij de volledige vernieuwing van de gemeenteraad op 1 juli 1872 herkozen, evenals bij de gedeeltelijke vernieuwing van 1875 en 1878. Vanaf 1 januari 1879 wordt hij schepen bij burgemeester Karel Lodewijk Cornelis.

Tijdens het touwtrekken rond het onderwijs in Zeveren in de jaren 1879-1884 neemt hij een gereserveerde houding aan en dit levert hem het burgemeesterschap op na de verkiezingen van 19 oktober 1884. Geen enkele van de verdedigers van het gemeentelijk onderwijs, burgemeester Cornelis, schepen Begijn, raadsleden August Claeys en Severmies De Roo werden herkozen.

De volgende personen waren schepenen bij burgemeester De Scheemaeker: Lambert Eduard en Verbauwhede Charles.

Lambert Eduard

De vijfde burgemeester van Zeveren in onze bestudeerde periode is Lambert Eduard.

Hij werd in Zeveren geboren op 15 augustus 1830 als zoon van Johannes Franciscus en De Raet Fernandina van Nevele.

Hij blijft ongehuwd, wordt landbouwer tot aan zijn overlijden in Zeveren op 9 januari 1909 in de huidige Schave (thans onbewoond); vóór 1970 werd deze straat Molenstraat genoemd. De hoeve stond op de noordelijke hoek van de Schave en de Wierookstraat. Deze Eduard Lambert had een

⁹ G.VAN STEENKISTE, *Het onderwijs in Zeveren*, in *Land van Nevele*, jg. XXVI, nr. 2, blz. 79-107.

Franciscus (landbouwer), Lambert Eduard (landbouwer), Roels Jules (pastoor), De Scheemaeker Desiré (mulder), Van Oost Herman (brouwer), Van Oost Clement (brouwer), Verbauwhede Charles Louis (landbouwer), Verdonck Leo (landbouwer), Vande Moortele Pieter (landbouwer), Amelinck Serafien (landbouwer), Rogge Bernard (Kostschoolhouwer).

Hij bestuurde de gemeente als burgemeester tot aan de eerste gemeenteraadsverkiezingen na de fameuze schoolwet Van Humbeeck⁶ op 19 oktober 1884. Wij stellen vast dat de verdedigers van het gemeentelijk onderwijs niet werden verkozen: burgemeester Cornelis Charles Louis en Camiel Begijn.

Burgemeester Charles Louis Cornelis had vanaf zijn aanstelling steeds een kritische koers gevaren tegenover de geestelijkheid en de kerkfabriek⁷. In 1880 doet hij er zijn beklag over dat zijn broer die geestelijke was hem daarom onterfd heeft.

Hij had tijdens zijn ambtsperiode de volgende personen als schepenen: De Scheemaeker Charles Louis, De Vreese Jacobus, Lambert Johannes Franciscus, Vande Walle Ivo, De Scheemaeker Desiré, Schelstraete Camiel en Begijn Camiel.

De Scheemaeker Desiré

In opvolging van Karel Lodewijk Cornelis wordt Desiré De Scheemaeker burgemeester van Zeveren na de gemeenteraadsverkiezingen van 19 oktober 1884.

De Scheemaeker Desiré wordt geboren in Zeveren op 6 januari 1846. Hij was de zoon van Karel Lodewijk De Scheemaeker en Julia Lambert.

Op 7 juni 1876 trouwde hij in Zeveren met Prudence de Poorter van Meigem.

Desiré De Scheemaeker was molenaar en woonde met zijn echtgenote in het Molenhuis en baatte de nu verdwenen windmolen uit die stond op de hoek van de huidige Schave en Kouterstraat, Kouterstraat 4⁸. De aloude

⁶ G.VAN STEENKISTE, *Zeveren bouwt een nieuwe kerk*, in *Het Land van Nevele*, jg. XXVIII, nr. 1, blz. 6-21.

⁷ Idem.

⁸ Dr. P.HUYS, *De houten windmolen van Zeveren*, in *K.O.K. Deinze*, jg. 59 (1992), blz. 392 e.v.

- BUYSSE C., *Zomerleven*, Bussum, C.A.J. Van Dishoeck, 1915.
- Inventaris van de wind- en watermolens in de provincie Oost-Vlaanderen naar gegevens van het Archief van het Kadaster. Tweede aflevering. De arrondissementen Eeklo en Gent, Gent, 1962 (Kultureel Jaarboek voor de provincie Oost-Vlaanderen, XV, 1961, 2), p. 67.*
- DENEWET L., *De waarde van miniatuurmolens*, Molenecho's, X, 1982, 6, p. 244-247.
- DE POTTER F. & BROECKAERT J., *Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen. Eerste reeks. Arrondissement Gent. Tweede deel. Deurle*, Gent, 1864.
- HOLEMANS H., *Oost-Vlaamse wind- en watermolens. Kadastergegevens 1835-1990*, Rotem, 1998, p. 34-35.
- JONCKHEERE K., *Boeketje Buysse. Een levensschets en een bibliografisch overzicht, gevolgd door getuigenissen en verlicht met vele illustraties*, Brussel, 1974.
- Mededelingen van het Cyriel Buysse Genootschap*, I, 1985 - XIV, 1998.
- MULDERS T. (pseudoniem van VINDEVOGEL H.), *De Windmolens tussen Schelde en Leie*, Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Kortrijk, XXII, 1946-'48, p. 75-77.
- MUSSCHOOT A.M. e.a., *Cyriel Buysse 1859/1932. Album samengesteld ter gelegenheid van de vijftigste verjaardag van zijn overlijden*, Gent, 1982.
- Twee villa's midden een bevallige omgeving van den Gentschen Architect F. Coppieters*, De Kunst van Bouwen, I, 1941, 4, p. 7-10.
- VAN DEN ABEELE R., *Agrarische beschrijving van de gemeenten in het gebied van Scheldeveld (1808-1818)*, Heemkring Scheldeveld, Jaarboek 1972.
- VAN DEN ABEELE R., *Bossen te Deurle*, in *Berichten van de Heemkring Scheldeveld*, VI, 1974, p. 36-38.
- VAN DEN HEEDE U., *De Nevelse Warande te Deurle en te Sint-Martens-Latem*, in *Heemkring Scheldeveld*, Jaarboek, XVI, 1987, p. 37-58.
- VAN DEN HEEDE U., *Geschiedenis van Deurle*, Sint-Martens-Latem, 1992.
- VAN DEN HEEDE U., *Korenwindmolens te Deurle*, in *Berichten van de heemkring Scheldeveld*, VIII, 1976, 1, p. 7-8.
- VAN DER PLAETSEN R., *De molen van Cyriel Buysse en zijn voorzaat*, in *Berichten van de heemkring Scheldeveld*, IV, 1972, 3, p. 1-4.

de Engelsen geseind te hebben. En in *Onveilig België*, gepubliceerd in dezelfde Haagse krant van 8 maart 1919, vertelt Buysse over de echt gebeurde overval op 8 januari 1919 van de roversbende Van Hoe en Verstuyft op de mulderswoning.

In een tiental werken maakt Cyriel Buysse melding van de molen en de Molenberg. Zelfs op zijn wapenschild staan molenwieken en een pen afgebeeld. Het nog bestaand molentje dat Buysse liet bouwen is een materieel relict van de band tussen Buysse en zijn molen en verdient alleen al om deze reden behouden blijven!

Lieven DENEWET, Hooglede

BIBLIOGRAFIE

Bronnen

In handschrift

Rijksarchief Gent, Fonds Nevele, nr. 9 (f° 159), 66 (f° 116), 271, 773, 1163.

De Belgische Molenaar, X, 1919 (10 mei), p. 4 (advertentie verkoop molenonderdelen).

Personen

BUYASSE Nadine, Deurle, kleindochter van letterkundige Cyriel Buysse.
HUYS Paul, Drongen, Ere-Cultureel Adviseur van de provincie Oost-Vlaanderen.

VAN DEN BRANDEN Walter, Gentbrugge, conservator Oost-Vlaams Provinciaal Molenmuseum, Wachtebeke.

VAN RYCKEGHEM Robert, Brugge, molenfotograaf.

WIEME Roland, Petegem-Deinze, molenbouwer.

Werken

Bouwen door de eeuwen heen. Inventaris van het cultuurbezit in België. Architectuur. Deel 12,3. Arrondissement Gent, Kantons Deinze-Nazareth, Turnhout, 1991, p. 396-397.

BUYASSE C., *De molen van Deurle*, De Haagsche Post, 08.02.1919.

Buyse voor de na de Eerste Wereldoorlog herbouwde molen
en zijn paalwoning.
(Foto Lieven Denewet)

nieuwe bouwen, weliswaar slechts op halve grootte. De vroegere molenaar kon de draad weer opnemen want het molentje werd uitgerust met een koppel maalstenen, die nog steeds aanwezig zijn, en kon effectief malen en water oppompen.

Cyriel Buysse liet in zijn oeuvre vaak zijn genegenheid voor de molen van Deurle blijken. Dat blijkt duidelijk uit zijn "Zomerdagboek", geschreven in 1913 en dat twee jaar later bij Van Dishoeck, Bussum werd uitgegeven onder de titel *Zomerleven*. Daarin noteerde hij dag aan dag zijn waarnemingen op de Molenberg. Het is een hymne aan de natuur: hij belijdt er zijn liefde voor de zon en het licht, de gewassen en de bomen, maar vooral zijn gehechtheid aan de trouwe aanwezigheid van de oude molen en van de molenaar, die samen als een rustgevend leidraad door het dagboek heen geweven zijn. Buysse beschrijft de uiterlijke aspecten van de molen, die tegelijk aantrekkelijk is en ontzag afdwingt, en de relatie met de weersomstandigheden. Buysse geeft hem een bijna metafysische dimensie die zijn instrumentele waarde ver overstijgt. De molen is een projectie van persoonlijke gevoelens, een drager van droevige of vrolijke stemmingen, als een oude wijze man "die al zoveel gezien heeft en alles weet". De schrijver observeert de gedragingen van de molenaar, die vaak ook 's nachts in het licht van een petroleumlampje aan het werk is. Buysse laat hem soms zelf aan het woord, bijv. over een roekeloze voorganger die de molen te geweldig liet draaien.

De vernieling van de molen was een emotionele klap voor Buysse. "*Over het verlies van den molen treur ik nog dagelijks*", meldde hij op 7 mei 1920 aan zijn uitgever Van Dishoeck uit Bussum. Zijn relaas van het einde van de molen versijnt in *De Haagsche Post* van 8 februari 1919. Buysse is verbijsterd en verontwaardigd bij dit staaltje zinloze "Pruisische barbarie". Hij legt zelfs deze woorden in de mond van de Beierse officier die tijdens de oorlog zijn intrek had genomen op de Molenberg.

In twee andere stukken beschrijft Buysse twee bangelijke belevenissen van molenaar Serafien De Baere die hij al kende van in zijn kinderjaren en die hij stevast als *mijn molenaar* en als poëet en filosoof omschrijft. In *Le Boche s'amuse*, verschenen in *De Haagsche Post* van 15 februari 1919, worden de molenaar, zijn knecht en de ketser door de Duitsers aangehouden en meegevoerd, omdat ze ervan verdacht werden met wiekstanden aan

Het molentje van Buysse omstreeks 1930
(Foto Lieven Denewet)

De huidige molen

Met de vergoeding die hij als oorlogsschade voor de vernielde molen had ontvangen, liet Cyriel Buysse in 1922 op bijna dezelfde plaats een kleinere windmolen oprichten. Het werd een staakmolen op halve grootte die aanvankelijk twee functies had: het malen van graan en het oppompen van water, om de paalwoning van water te voorzien. Als graanmolen heeft hij wel een tiental jaren gewerkt. Serafien De Baere, de vroegere mulder op de “grote” molen, stond hiervoor in. Als landbouwer kon hij wat voor eigen verbruik malen.

Nadat zoon René Buysse-Nerinckx de Molenberg met de molen in 1932 erfde, geraakte het molentje in onbruik. René Buysse brak in 1939 de paalwoning af en bouwde op dezelfde plaats de nog bestaande villa met rietdak. Na zijn overlijden in 1969 kwam het domein met de molen toe aan zijn weduwe en zijn kinderen Guy (†1981) en Nadine Buysse. Ze lieten het molentje ongemoeid, maar het houten wiekenkruis werd weggenomen. Momenteel is een ingrijpen dringend geboden, aangezien het molentje dreigt om te vallen door de sterk verweerde toestand van de kruisplaten.

Einde 1998 bracht ondergetekende een bezoek aan het molentje, nadat Robert Van Ryckegem uit Brugge hem een recente foto had getoond. We bespraken met de eigenares mevrouw Nadine Buysse hoe het molentje kon gered worden. Als eerste stap wordt nu een wettelijke bescherming als monument voorgesteld, dat door de Vlaamse molenvereniging *Molenzorg-Molenecho's* vzw ingeleid wordt.

De band van Cyriel Buysse met zijn molen te Deurle

Van zodra je het molentje van Deurle betreedt, bemerk je het opschrift dat Cyriel Buysse zelf heeft geschilderd op de steenbalk:

DE MOLEN VAN DEURLE HEEFT EEUWEN BESTAAN
DE MOLEN VAN DEURLE MOET BLIJVEN BESTAAN

Met deze slagzinnen geeft de schrijver de essentie van zijn houding weer. De eeuwenoude, in 1918 vernielde molen waaraan hij zo verknocht was, werd hem plots ontnomen en moest er op de één of andere manier weer komen om te kunnen “blijven bestaan”. De schrijver liet inderdaad een

Inscriptie geschilderd door Cyriel Buysse op de steunbalk van zijn molen.
(Foto Lieven Denewet)

De grote staakmolen op de Molenberg of de Warande (1592-1918)

In 1592 was er een nieuwe windmolen gebouwd nabij het huis van *forestier* Joost van Oost, de pachter van de warande, achter de kerk van Deurle op de huidige Molenberg. Deze molen is er gekomen in opvolging van de iets verder gelegen *Coolegemmolen*, die waarschijnlijk in 1583-84 verwoest werd.

In 1602 betaalde Precips van Poucke een achterstallige pacht van 7 pond 18 schellingen 10 groten en in 1639 was het Lieven Kavijn die 28 pond 's jaars betaalde als pachter van de *wintmeulen*. Hij had hem overgenomen van Lauwereyns de Bil. De pacht liep telkens over negen jaar. Verdere pachters waren Gillis de Clercq (1649), Jan van der Meeren (1651), Cornelis Brant en Geert Van Zele (1696) en Rasen Tollier (1698). Van François Maesele, *meulenaere* te Deurle, werden op 18 september 1759 in zijn huis al de *meubelen ende huyscatheylen* verkocht. Op 10 februari 1774 ging de pacht over, voor 16 pond per jaar, op François de Baere. Zijn afstammelingen zouden er blijven tot de vernieling van de molen in 1918! Deze muldersfamilie werd vanaf 1843 ook eigenaar toen de erfgenamen van burgemeester Willem Poelman-Hamelinck de molen en de rosmolen verkochten aan Pieter Frans De Baere-Vandersloten. Zoon Serafien De Baere erfde de windmolen in 1906. Hij zou ook de laatste molenaar worden. In 1911 verkocht hij het domein "De Molenberg" aan letterkundige Cyriel Buysse-Dijserinck uit Afsnee, die er zijn houten paalwoning bouwde, maar de molen als gebouw maakt geen deel uit van de verkoop.

De molen van Deurle werd opgeblazen door vier Duitse soldaten uit Bremen op 2 november 1918 's morgens om 5 uur, slechts enkele dagen voor de wapenstilstand... Cyriel Buysse heeft deze vernieling erg betreurd. Molenaar Serafien De Baere liet in het vakblad *De Belgische Molenaar* van 19 april 1919 een advertentie plaatsen waarbij hij volgende molenonderdelen te koop aanbood: de gietijzeren askop, de staak, een stalen molenroede, een licht beschadigde Franse molensteen, de staart, de steenbalk, steekbanden en andere eiken balken. De dorpsbewoners mochten er ook hun brandhout komen halen. Een overgebleven teerling getuigt nog van de vroegere dominante staakmolen op de Molenberg.

Panorama van Deurle op een prentkaart van 1914.
De hooggelegen molen en links ervan de houten paalwoning van
Buysse domineren het dorp.
(Foto Lieven Denewet)

nen yghenen grondt, over de riviere van der Leye, op den boort van der selver, binnen de prochie van Deurle.

Daar het recht van gemaal aan de heer van Nevele toebehoorde, was de molen zijn eigendom. Maar op 1 september 1561 kocht Symoen van de Sompele zijn eigen gebouwde molen van de heer van Nevele voor 300 gulden en verder jaarlijks *inder eeuwicheyt* 24 pond parisis opdat de personen die de heerlijkheid Ter Laecke bewoonden op de molen zouden mogen (eigenlijk moeten) malen. Symoen van de Sompele en zijn schoonzoon Jan Becaert hielden de heerlijkheid met de windmolen in pacht van Willem van der Zijpe, heer van ter Laecke.

Ondertussen was er ook een stampkot of oliemolen bijgekomen, die eveneens door Symoen Van de Sompele was gebouwd. Dit stampkot stond ten zuiden van de korenmolen en de pacht ervan bedroeg 3 pond parisis en stemde overeen met de waarde van zes stopen olie.

In 1572 gebruikte Jan Becaert zelf de molen niet meer maar verpachtte hem aan Davidt Garnay voor 7 pond 15 schellingen. De oliemolen *ofte stampcote* werd verpacht aan Franchoys van Ceulenbrouck voor 6 pond 5 schellingen.

Jan Becaert, die schepen was van 's Graven Aersele, scheen in financiële moeilijkheden te zijn geraakt, want hij bleef nalatig in het betalen van zijn *heerliche rente* en de oliemolen werd *afghedaen ende vercocht* op 8 november 1576. Om dezelfde reden werd de windmolen op 12 maart 1583 te koop gesteld op verzoek van de ontvanger der heerlijkheid van Nevele, want er was een schuld van 131 pond 15 schellingen 4 penningen parisis. Deze schulden houden wellicht verband met de slechte tijdsomstandigheden, zoals de godsdienstoorlogen.

Wat er met de windmolen na 12 maart 1583 gebeurd is, konden we nog niet achterhalen. Volgens een kroniek van Nevele bleef in 1584 enkel nog de molen van Nevele-dorp overeind, terwijl alle andere verbrand waren. Immers, heel de omgeving van Gent was verwoest bij de heroveringstocht van onze gewesten door de Spanjaarden onder leiding van Alexander Farnese. Hele dorpen werden platgebrand en ontvolkt. Is de molen te Coolegem ook afgebrand of werd hij nog tijdig verkocht en overgebracht naar de huidige molenberg achter de kerk van Deurle?

Tijdens de nacht komt men toe op de voorpost en [we] lossen de Engelsen af. Deze zeggen ons dat het hier zeer slecht is, want dat de Duitsers veel aanvallen doen, vooral van patrouilles tijdens de nacht.

Wij nemen hier een vooruitgeschoven post in, met 30 man en twee mitrail-leuzen, met zeer veel munitie bij ons. Hier liggen wij op een hoogte vlak voor de statie van Langemark. Het is te zeggen, die eens de statie was geweest. Gewoonlijk als men een divisie aflost, trekken de kanonnen met de afgeloste divisie mede. Maar hier nu bleven de Engelse kanonnen ter plaatse en kwamen er nog veel bij. Ook hebben de Fransen hun artillerie hier niet weggetrokken. Eigenaardig genoeg, het geleek hier veel op de sector van Merkem. Het is immers maar een stap van hier. Toen men hier aankwam op de voorpost en ook tijdens de aflossing was het kalm. Maar het spreekwoord zegt: kalmte voor de storm.

Duitse offensieven in de lente van 1918

16 april 1918

Op 16 april 1918 werd het al met eens zo woelig. Ja, er hangt buskruit in de lucht. Er wordt medegedeeld dat wij op onze hoede moeten zijn, want dat het Duitse leger gereed staat om ieder ogenblik een geweldig offensief in te zetten. De bombardementen die hij uitvoert zijn niet zoals gewoonlijk, soms een ganse roffel van spervuur.

Alle wegen en kruispunten achter ons worden onder vuur genomen. Maar ook [wij] van onze kant met [de] Franse, Engelse en Belgische artillerie moeten niet onderdoen tegen de Duitsers. Integendeel, het werd een hevig trommelvuur.

Wij op onze voorpost kregen daarvan niet te lijden. Wij zaten te dicht bij de vijand. Maar toch op de duur zouden we te lijden hebben van de Engelse artillerie die te kort schoot. Zo kwamen wij in ons eigen artillerievuur terecht.

Na de verwoede bombardementen van 16 april 1918 bleef over het slagveld uren en uren een damp rook hangen, veroorzaakt door de ontploffingen.

Gedurende de nacht kwam het tot schermutselingen. Duitse patrouilles waren zeer bedrijvig, maar werden telkens door ons mitrailleurzevuur weg-gemaaid.

Het afschieten van vuur- en luchtpijlen op de Duitse kant betekende zeker wat. Op de rechterkant van ons, bij de Engelsen is het bijna niet uit te staan

avond van kerstmis legden simpele soldaten spontaan de wapens neer. Meestal waren het de katholieke soldaten uit Beieren die de verbroederingen uitlokten door kerstliederen te zingen en verlichte kerstbomen op de borstwering van de loopgraven te zetten. Hun tegenstanders reageerden met hun eigen liederen. Bordjes met "Niet schieten" werden opgestoken en feestwensen toegeroepen, tot de officieren hieraan een einde stelden. Trouwens het zijn de Duitsers die tijdens de Eerste Wereldoorlog de kerstboom bij ons hebben geïntroduceerd.

Het bekendste kerstgebeuren aan de IJzer had plaats aan de Hoge Brug in Diksmuide op kerstmis 1914. Op Duits initiatief werd daar een officieuze wapenstilstand gesloten. Soldaten van beide kanten zongen kerstliederen en een Duits officier overhandigde er aan zijn tegenstanders een remonstrans die door zijn soldaten in een Diksmuidse kolenkelder was gevonden (Durnez 1988, 85).

Ook op 1 oktober 1917 zagen Belgische soldaten in de Dodengang bij Diksmuide hoe vanuit de dichtste Duitse loopgraaf plots een rodekruisvlag opdook. De Duitsers vroegen of ze een van hun gesneuvelden bij de borstwering van de Belgische loopgraaf mochten weghalen om hem te kunnen begraven. De Belgische bevelhebber antwoordde dat hij de soldaat op Belgisch grondgebied zou laten begraven. De Duitse officier riep 'Mille fois merci et bonne chance' en trok zich in zijn loopgraaf terug (Debaeke 1998, 104-105).

Hoofdstuk 9 - Sector Langemark April 1918

Wij zijn gekomen van Merkem en hier te Westvleteren zullen wij na twee dagen verblijf rechts opschuiven naar Woesten, om van hier uit de Engelsen te gaan aflossen.

Dus weeral meer naar Ieper toe. We geraken van het slechte niet meer af. Het is nu gelijk waar ge terechtkomt, het deugt nergens meer. Hoe verder de oorlog, hoe meer wapens, en dit betekent ook hoe gevaarlijker.

15 april 1918

Tegen [dat] het donker werd op 15 april 1918, vertrekken wij van Woesten weg, over een nieuwe weg die de Engelsen aangelegd hebben tijdens het offensief. We doortrekken hier de zone van de Engelse zware artillerie en ik kan u zeggen dat er hier bijkan zoveel kanonnen staan of er soldaten zijn.

Fransen erin op 22 oktober Merkem te heroveren.

De derde Slag om Ieper eindigde op 6 november 1917 met de bezetting van Passendale. De vooruitgang was niet bijzonder groot. De boog voor Ieper was niet verbreed, hij was alleen verschoven in de richting van Passendale. Tijdens deze grootste artillerieconcentratie in de Britse geschiedenis werden 4,3 miljoen granaten, in het totaal 107.000 ton, afgevuurd. Voor een gemiddelde vooruitgang van 8 km hadden de Britten gedurende drie maand 240.000 man opgeofferd (doden en vermisten). Het Duitse 4de leger verloor tussen half juni en half november 150.000 manschappen (Schepens 1984a, 39; De Vos 1996, 130-132; Jacobs 1988, 82-87; Lampaert 1987, 166).

Camiel Van Wassenhove (°Landegem 24.12.1889 - †29.03.1937) was de zoon van Alfons, landbouwer op de Kleine Heirenthoek te Landegem en van Maria Clementina Van den Braembussche. Hij was soldaat bij het 10de Linieregiment en werd op 16.11.1909 opgeroepen. Op 01.08.1914 werd hij gemobiliseerd bij de compagnie Cyclisten.

In Westvleteren lag een van de vele militaire kerkhoven achter het front. Samen met 1.088 andere gesneuvelden werd hier o.m. Renaat De Rudder begraven. Renaat De Rudder werd op 17 december 1917 waarschijnlijk door een Belgische kogel dodelijk getroffen in de frontlijn te Merkem en volgens zijn overlijdensakte overleed hij in het "Belgian Field Hospital" te Hoogstade op 18 december 1917. Hij werd op 21 december na een lijkdienst in de kerk van Westvleteren aldaar op het militair kerkhof begraven. In 1920 vond de derde IJzerbedevaart naar de "Graven aan den Yser" plaats op het kerkhof van Westvleteren en werd er hulde gebracht aan Renaat De Rudder (Duprez 1979, 24 en 411). In 1932 werd het lichaam van De Rudder overgebracht naar de crypte van de IJzertoren te Diksmuide.

Koude winter 1917-18

December 1917 was de koudste maand die men sedert 30 jaar had gekend. De soldaten vierden een witte kerstdag en op 15 januari vielen er overvloedige stortregens (Christens 1987, 64-65).

Er zijn in de literatuur enkele gevallen bekend van spontane wapenstilstanden zeker aan het Brits-Duitse en Frans-Duitse front. Vooral aan de voor-

te verbergen of toegevroren obusputten. Soms schoot u door de vervroren grond en kwam tot aan de heupen in de modder. Oppassen of u vroom in de modder vast. Wij hebben hier al wat beleefd. Nu gelukkig, er werd niet veel meer geschoten tijdens de vriesperiode, anders zouden de hard vervroren klompen op ons lichaam terecht komen.

Al met eens was het wapenstilstand. Wij en de Duitsers liepen daar op de vervroren grond om ons te verwarmen. Het kwam zo ver dat de Duitsers bij ons kwamen en wij bij de Duitsers en souvenirs uitwisselden, maar dit is van korte duur geweest. De officieren troffen maatregelen.

Merkem was een wonderbaar slagveld. Het toonde veel gelijkenis met de maanoppervlakte, alleen dat er meer te vinden was dan op de maan. Men zou gezegd hebben dat het hier vier jaar aardbeving was geweest.

De verliezen die het 13de regiment hier heeft geleden, kan u vinden op het militaire kerkhof van Westvleteren. Dit is maar een gedeelte. Het grootste getal zijn op het slagveld achtergebleven, verdwenen of vermist.

Einde maart 1918 werden wij afgelost door de 3de divisie. En onze 4de divisie trekt voor korte rust naar de kanten van Woesten. We komen hier terug op de plaats van de tijd van Boezinge.

Commentaar en toelichtingen

De derde slag om Ieper (juli-november 1917)

In 1917 ontketenden de Britten een groot offensief in Vlaanderen, de derde Slag om Ieper genoemd. Het doel van de Britten was de spitse boog die het front maakt voor Ieper te verbreden om op die manier het gevaar van zijdelingse aanvallen te verminderen.

Na de geslaagde Britse dieptemijn-operatie die in juni 1917 was uitgevoerd onder de vijandelijke linies, volgde een harde strijd die einde juli begon met een aanval die zich uitstreckte van Diksmuide tot de Leie. In de loop van oktober 1917, tijdens de laatste fase van de Britse doorbraakpoging, werd een algemene aanval van Diksmuide tot Geluveld ontketend. De Kippe, een gehucht van Merken, werd door de Belgen veroverd en Merkem zelf door de Fransen. Merkem was vanaf 1915 voor de Duitsers een rustsector. Het enige zwakke punt in de zone was echter Drie Grachten omdat het lag op de grote verbindingsweg Roeselare-Staden-Westvleteren-Roesbrugge. Een geallieerde aanval was hier dus niet uitgesloten vandaar dat de voorpost Drie Grachten door de Duitsers grondig was versterkt. Toch slaagden de

Honderden gesneuvelden zijn hier op het slagveld blijven liggen en naderhand nog menige malen de lucht ingeslingerd door de voortdurende ontploffingen.

Toen de laatste Fransen hier vertrokken, zegden ze dat het hier in Vlaanderen veel slechter was dan in Verdun. Ze zeiden: "Wij verlaten Vlaanderen in de hoop nooit meer te moeten terugkomen".

Gedurende de gevechten te Merkem was hier een eigenaardige voorpost, welke nog al diep doordrong in de Duitse linie. Hij had de vorm van een hoefijzer. Hier was een Frans vliegtuig omlaag geschoten welke met de kop in de modder stak, [en waarvan] de vleugels en de staart ver boven de grond uitstaken. Op deze manier was deze post overdag goed zichtbaar. Iedere avond werden daar een twintig of dertig soldaten heen[gestuurd], maar deze keerden nooit terug.

Elke nacht werd deze post overrompeld door de Duitsers en de soldaten werden gedood of krijgsgevangen genomen. Dan trokken ze terug om de volgende nacht hetzelfde te herhalen. Dit heeft zo een achttal dagen geduurd. Voor de Duitsers was dit zeer gemakkelijk, men kon immers toch niet schieten, want door de modder was de culache (Fr. culasse = stootbodem van een vuurmond) van het geweer slot geraakt.

Op een dag, terwijl ik op rust was te Westvleteren, werd ook ik aangeduid om 's avonds deze zo schrikwekkende post te gaan aandoen. Maar ik had nu eenmaal in mijn leven geluk. In de namiddag ontving ik mijn verlofbrief zodat ik in plaats van mijn dood in te gaan, voor tien dagen in verlof ging, en dit naar het zuiden van Frankrijk, namelijk naar Béziers (Dep. Hérault). Toen ik terug uit verlof kwam, vernam ik dat mijn kameraden niet meer terug waren gekeerd. Men heeft er nooit iets meer van vernomen.

Karel Van Hove uit Drongen heeft op deze post hetzelfde lot ondergaan. Hij werd samen met tien andere krijgsgevangen genomen. De rest van de dertig werden allen gedood door de bajonet of granaten.

Uiteindelijk werd deze post vrijgegeven en bij nacht niet meer bezet. Ook de Duitsers lieten hem onbezet. Intussen kwam een felle winter in aantocht en het geweld luwde. Nog veel kanonvuur, maar het treffen van infanterie tegen elkander was zeer afgenomen.

Koude winter 1917-1918

Na de verwoede gevechten hebben wij nu af te rekenen met de verschrikkelijke koude. Hier in het open veld, zonder dekking, niets anders om ons

de verdrinkingsdood.

Ik voeg er echter aan toe dat het van nu af gedaan is met de loopgravenoorlog. Alles zal nu beslist worden in open veld, en dit tot het einde van de oorlog. Om naar de voorposten te gaan, werden witte linten op de grond gelegd om niet de weg te verliezen. Eens vonden de Duitsers dat wit lint en leidden het af [naar] hun linie. Zo zijn er in krijgsgevangenschap geraakt zonder dat ze daar iets van afwisten. Ook van onze kant werd er getrukeerd.

Wij hebben de voorpost bereikt onder bombardementen. Na de nacht te hebben doorgebracht, zijn de Duitsers om negen uur in de morgen hevig begonnen met hun bombardementen. Het was niet meer uit te houden en zij die konden, vluchtten weg. Ik ook vluchtte naar rechts en kwam in een Duitse bunker terecht welke gedeeltelijk omgekeerd was. Dood van schrik ben ik daar binnengekropen, niet wetende of er Duitsers of Belgen in waren. Maar neen, het was een bunker tussen de Duitse linie en de onze, zogezegd niemandsland. Eens in de bunker binnen verspreidde zich een verpestende geur.

Een tijd nadien, toen ik wat bekomen was van de schrik, stelde ik vast dat er daar ik weet het niet hoeveel Duitse lijken in lagen, in ver gevorderde staat van ontbinding. Dit bombardement duurde immers maar verder en ik ben in de bunker gebleven tot 's anderendaags.

Dan ben ik eruit gekomen met de armen omhoog en liet mijn wapens achter. Ik wist niet of ik bij de Duitsers zou terechtkomen of wel bij de Belgen, maar gelukkig, ik kwam bij het 10de regiment terecht en viel dan nog in de armen van een jongen uit mijn gemeente, Camiel Van Wassenhove. Ik werd uitgeleverd bij mijn regiment te Westvleteren.

Na onderzoek kon ik mijn compagnie gaan vervoegen. Tijdens deze bombardementen werden er veel gedood, ook twee beste vrienden van mij: Bruwier uit Arlon en Noé Alfons uit Brugge.

Het is ook tijdens deze gevechten dat Renaat de Rudder van Landegem in deze omgeving sneuvelde.

Naar Merkem

We gingen terug naar Merkem om daar op de modderpoelen te gaan zwerfen, met hier en daar een bunker op zijn zijkant, gebombardeerd, vol met Duitse lijken. Het stonk geweldig hier op dat slagveld. En in de omgeving vele Franse vliegtuigen in de modder verzonken met de piloten er nog in.

gruwelijke wijze". Al deze visioenen vliegen door het hoofd tot wanneer het uur van vertrek is aangebroken.

Natuurlijk bij het vertrek hoort u in de verte het hevig kanongebulder en zonder een woord tot elkander te spreken komt u in beweging. Alle officieren en soldaten zien er aangedaan uit. Zo stapt men verder het vuur tegevoet. Tot wanneer men in de ontploffingen terecht komt. Dan schiet iedereen uit zijn droom en moet voortaan zorgen voor uw eigen persoon. Hoe dichter, hoe meer geschut, tot wanneer u in het bereik komt van geweer en mitrailleurvuur. Eens zo ver wordt het een oplettendheid elkander niet uit het oog te verliezen en inmiddels zijn deze droevige gedachten verdwenen en denkt ge allen aan een redding.

Je bent totaal ingenomen door de reuk van het ontplofte buskruit, en zo vecht men verder zonder schrik. Zelfs wordt u verstandig en krijgt ge het gevoel om uw leven te redden. Maar eens terug uit de slag loopt u verdoofd en dwaas van de inspanningen die ge hebt moeten doen.

De derde slag om Ieper

Vanuit Oostvleteren komen we hier toe aan Steenstrate, dus de Ieperlee. Het is van hier uit dat de Fransen in offensief zijn vertrokken. Eens over de Ieperlee komt men op het terrein welke de Fransen hebben veroverd.

Maar, wel onze lieve Heer, wij komen hier in de pap (= slijk) terecht. De ene soldaat achter de ander verzonk in de modder weg. En wij moesten nu nog 5 km afleggen, en het was pikdonker. Midderwijl bereikten wij ongeveer ons doel, maar onder de weg en in de omgeving van ons doel, lagen daar honderden Franse soldaten verzonken in de modder, tussen de doden en gekwetsten roepend om hulp, smekend "à boire, aidez-moi". Sommigen gans verzonken, anderen gedeeltelijk en wij konden hun geen hulp bieden. Zelfs was het ons verboden hulp te bieden. Zo lagen ze daar hun dood af te wachten, tussen de honderd, misschien duizenden doden. En zo na vier dagen daar verbleven te hebben, keerden wij terug naar Westvleteren met onze overgeblevenen. Iedere burger of soldaat die ons uit de slag zag komen, begon te wenen. Wij geleken op geen mensen meer, maar wel op wrakken, en tijdens onze repos in Westvleteren kon men niet anders zien dat begravingen van hen die vielen op het slagveld.

Na vier dagen droevige rust kon men terug naar het verschrikkelijke. De ondervindingen hadden ons geleerd, nu zouden wij met tien man aan elkander gebonden worden. Als er een zonk kon de andere hem redden van

OORLOGSRELAAS VAN FLORIMOND PYNAERT, DE LANDEGEMSE VRIJWILLIGER 1914-1918

(III)

Geraadpleegde werken

Durnez 1988

G. Durnez, *Zeg mij waar de bloemen zijn. Vlaanderen 1914-1918*, Leuven, 1988.

Van Maele 1994

J. Van Maele, *In het spoor van '14-'18. Langs Nieuwpoort, Diksmuide, Ieper en Armentières*, Sint-Andries, 1994.

Hoofdstuk 8 - Sector Merkem.

Einde september en begin oktober. De slag van Merkem

Gedaan met de schone repos van drie maanden. Wij verlaten Coudekerque-Branche met tranen in de ogen want volgens wij ingelicht zijn, staat er voor ons wat te wachten. Over Hondshoote de grens over, en zo de richting grote baan Veurne-Ieper. Op de grote baan gekomen, komen ons veel Franse troepen tegemoet, en soms met Duitse krijgsgevangenen, onkenbaar van de modder en totaal uitgeput. Maar toch hebben ze de glimlach, bij het zien dat wij hen komen aflossen. Met het vallen van de avond komen wij toe in Oostvleteren, vermoeid als nooit. Een nacht verblijf te Oostvleteren om 's avonds op te trekken voor de slag van Merkem.

Vóór de slag

Hoe is nu de toestand van een soldaat vóór de grote slag? Als men weet dat ge naar het front moet, en u zeker is dat u zal terechtkomen in zware gevechten, dan is de moraal der soldaten beneden het vriespunt. De meesten zeggen zeer weinig. Je loopt rechts en links rond met het hoofd vol gedachten zonder een woord te spreken, denkende wat zal er van mij geworden?

Je beziet elkander in de ogen alsof je wil zeggen "Is het soms niet het einde van ons leven, of zullen wij nog terugkeren of zullen wij omkomen op een

- VAN ELSLANDER A., *Cyriel Buysse. Uit zijn leven en werk*, 2 dln., Antwerpen, 1960-1961.
- VAN PUYMBROUCK H., *Cyriel Buysse en zijn land*, Amsterdam /Antwerpen, 1929.
- VAN VRECKEM P.H.S., *De invloed van het Franse naturalisme in het werk van Cyriel Buysse*, Brussel, 1968 (*Studiereeks van het Tijdschrift van de Vrije Universiteit te Brussel*, 2).
- VERKERKEN W., *Het land van Buysse, volgens Cyriel Buysse. Een inventaris van de realiteit en het fantasierijke realisme in de topografie van het oeuvre van Cyriel Buysse*, Gent, 1994.
- VERMEULEN J., *Van Deinze naar Gent langs het Cyriel-Buysse-pad*, in *Bijdragen tot de geschiedenis der stad Deinze*, VI, 1939, p. 97-132.
- Verzameld Werk van Cyriel Buysse*, samengesteld en ingeleid door VAN ELSLANDER A. met de medewerking van MUSSCHOOT A.M., 7 delen, Brussel, 1974-1982.

van het oorverdovend kanongebulder. Men zou zeggen dat gans de wereld uitbrandt.

17 april 1918

Toen brak de morgen aan van 17 april 1918. Onze luitenant Stroobants van Leuven komt ons verwittigen dat het Duitse offensief elk ogenblik kan losbreken. Daarom plaatste hij vier man een weinig rechts van de schuilplaats: 1^e man ik dus, 2^e man Baillieu, 3^e man Naessens en de 4^e een jongen van Leuven. Wij vieren verschansten ons achter een kleine berm, toen Baillieu van Gent almeteens zegde: "Wij liggen hier zo maar te zien naar het Engels kanonvuur, zonder dat wij goed zien wat er voor ons gebeurt". Meteen steekt hij zijn hoofd boven onze schuilplaats en op 5 meters afstand stond daar een Duitser met een revolver gereed om te schieten.

Baillieu riep "allert" en wij met ons vieren schieten terzelfder tijd ons geweer af op de Duitser. Hij viel ten gronde en rolde in een obusput vol water. Hij werd door vier kogels getroffen. Onze luitenant hoorde schermselingen en kwam toegesprongen. Wij trokken hem uit het water en droegen hem aan de ingang van de schuilplaats van onze luitenant. Overal liep bloed uit zijn klederen en terwijl hij daar lag te sterven, vroeg soldaat Naessens van Zeebrugge of hij hem mocht doodslaan met het cros (Fr. crosse = kolf) van zijn geweer. "Neen" zegde de luitenant "het is niet nodig, hij zal ieder ogenblik gaan sterven". Een weinig nadien was hij dood. De papieren die bij hem werden gevonden, wezen uit dat hij Pheiffer noemde van Nürnberg.

Het lijk werd daar in een obusput geworpen. Misschien was hij tijdens de nacht tot bij onze post gekomen, om zijn slag af te wachten voor het afschieten van een fusee? Want de revolver die hij bij zich had was er een om fusees af te schieten.

Na deze schietpartij werden wij vieren verplaatst naar een soort gangetje welke uitgaf op de richting der statie van Langemark van waar het meeste gevaar te verwachten was. Baillieu was de eerste en wij drie volgden hem. Toen hij op het einde kwam, sprong daar almeteens een Duitser voor hem en Baillieu kreeg een hevige slag op zijn hoofd van de cros van 't geweer. Hij stuikte ten gronde. Wij drie zijn beginnen schieten op de Duitser. Een eind verder stuikte hij ten gronde, en wij hebben op hem geschoten tot hij misschien wel vijf keer dood was.

Het gebeurt juist om 8 uur 's morgens 17 april 1918. De Duitsers gaan tot de grote [aanval over]. Over gans de lijn van op de rechterkant alwaar de

Engelsen front hebben tot ver voorbij Ieper is het een verschrikkelijk schouwspel van artillerievuur, ook op onze linkerkant, dus Merkem, alwaar de 3de divisie in stelling ligt.

Hier op onze post, die eerst werd aangevallen, met luitenant Stroobants, dertig man en twee mitrailleuzen, brengen wij de Duitsers zware verliezen toe want deze kwamen van uit de statie met ganse groepen recht naar onze post toe.

Ons dertig man hebben daar stand gehouden tot twee uur in de namiddag. Op onze post waren nog geen verliezen maar de Duitsers hebben daar honderden doden door ons geweer- en mitrailleuzevuur. In de namiddag werd het front op onze rechterkant ingebuikt en de Engelsen moeten door het geweld zich achteruittrekken. Op de linkerkant alwaar de 3de divisie aan de slag is, wordt er vreselijk gevochten. Deze houden stand.

Omsingeld door de Duitsers

Om twee uur in de namiddag zijn wij ingesloten daar de Engelsen achteruit worden geslagen.

Nu voor ons dertig man zal het een doodstrijd worden. We zitten hier zo goed als krijgsgevangenen en toch zullen wij vechten tot der dood.

's Avonds om zes uur wordt er een tegenaanval gedaan door een ander bataillon van het 13^e om ons te kunnen bevrijden. Dit mislukte. De avond viel in en wij hebben ons daar verdedigd op leven en dood, van de een obusput in de andere, niet wetende waar wij zouden terechtkomen, of waar wij ons bevonden. Het was een verschrikkelijk firmament van vuurwerk: alle soorten kleur, vuurpijlen, vlammenwerpers. Ten allen kanten werd er hulp gevraagd en geroepen. Het was een mengelmoes geworden. Gekwetsten lagen daar te kermen, zelfs op hun moeder te roepen. Deze aanval werd uitgevoerd door Duitse keurtroepen, allen bestaande uit vrijwilligers, studenten die goed gedrild waren en voor de eerste keer in het vuur werden geworpen.

18^e april, achter ons. Op het slagveld veel gesneuvelden. Door de tegenaanvallen van het 13^e en de Engelsen komt het front in rechte lijn en wij ingesloten werden vrijgevochten. Er werden veel krijgsgevangenen genomen. Ook van onze kant kwamen er veel in de handen van de vijand terecht.

Het groepje van ons dertig man zijn meest in krijgsgevangenschap terechtgekomen en gedood.

Door brandgas overvallen

19 april 1918

Volgende dag 19 april werd het wat kalmer maar de hevige bombardementen gingen verder en wij lagen daar verspreid in de obusputten en sprongen van de ene put in de andere. Ik sprong weg in een juist ontplofte obusput. Een half uur daarna vielen de klederen van mijn lichaam en ik werd totaal verbrand van het brandgas. Ik sloeg gans geel uit en kwam voorlopig terecht in het hospitaal van Beveren-IJzer.

Hier in het hospitaal aangekomen, waar bijna geen plaats is. Het hospitaal lag bomvol gekwetsten en terwijl ik hier verblijf, doen de Duitsers op de kanten van Ieper en de Kemmelberg de ene aanval op de andere. Ze willen kost wat kost doorbreken. Hun verliezen zijn enorm.

De Franse troepen komen de Engelsen ter hulp om de doorbraak tegen te houden, maar bijna allen bleven op het slagveld achter. Ook op het Franse front van de Somme zijn de Duitsers doorgebroken tot Amiens. Ze rukken zelfs op tot tegen Parijs.

We beleefden kritieke ogenblikken maar toch zou er spoedig verandering komen. Het oprukkende Duitse leger is nu overal tegengehouden en zelfs op vele plaatsen teruggeslagen.

Intussen werd ik overgebracht naar het hospitaal van Gravelines. Na daar verzorgd te zijn geweest, werd ik vervoerd naar het hospitaal van Guemps, niet ver van Calais, een hospitaal voor verbranden van gas. Alle hospitaalen zijn overbelast en van zodra u kan getransporteerd worden, werd u per Rode-Kruistrein weggevoerd diep in Frankrijk.

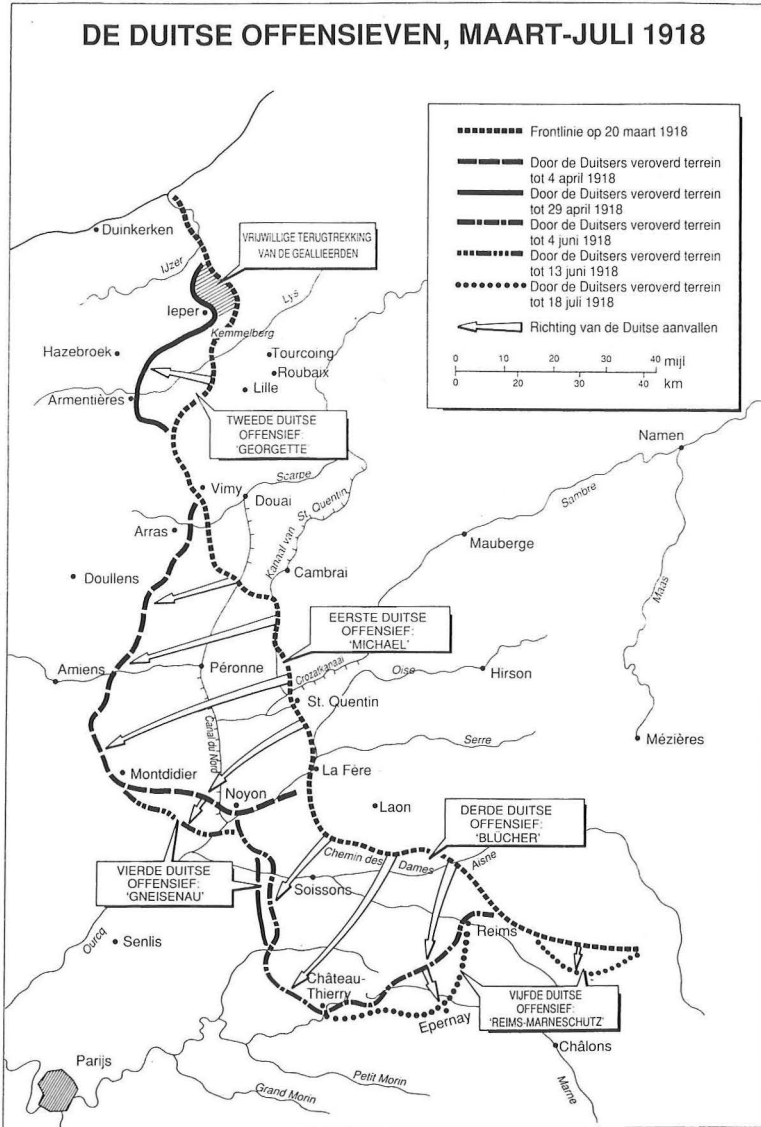
Zo kwam ik terecht in Bretagne, Hospitaal Longchamps St.-Lunaire, bij Dinard.

Op deze manier is de secteur van Langemark geëindigd met de bloedige verliezen welke wij, het 13^e, aan de Duitsers hebben toegebracht.

De gesneuvelden zijn te vinden op het Duits militaire kerkhof te Langemark.

Zij allen die daar rusten, werden merendeels gedood tijdens de gevechten te Langemark door het 13^e regiment.

DE DUITSE OFFENSIEVEN, MAART-JULI 1918

De Duitse offensieven, maart-juli 1918.

(Uit: P. Simkins, *De Eerste Wereldoorlog. Het westfront*, Lisse, 1992, p. 189)

Commentaar en toelichtingen

Duitse offensieven in de lente van 1918

In maart 1918 moest Rusland in Brest-Litowsk de wapenstilstand tekenen met Duitsland. Het wegvallen van de Russische tegenstander betekende voor de Duitse generaal Ludendorff dat de oorlog nu tot één front beperkt bleef en hij zijn troepen kon samentrekken in het westen, waardoor hij over een numerieke meerderheid beschikte. De Duitsers pasten nu een nieuwe, mobiele strategie toe, die erin bestond het vijandelijk front door beperkte lokale aanvallen af te tasten om het zwakke punt te ontdekken en daar onmiddellijk toe te slaan.

Zij begonnen in het noorden met aanvallen op Reigersvliet (7 maart), Nieuwendamme, St.-Joris, Oud-Stuivekenskerke en Kaaskerke (18 maart), maar het Belgische leger slaagde erin deze aanvallen op te vangen en het verloren terrein te heroveren.

In de vroege ochtenduren van 21 maart 1918 begonnen de Duitsers met hun eerste offensief "Michael", de grootste artilleriebeschieting uit de Eerste Wereldoorlog. Op 25 maart konden de Duitsers de Somme oversteken en rukten ze door in de richting van Amiens.

Tijdens het tweede Duitse offensief onder de codenaam "Georgette" verschoof op 9 april de Duitse aanval meer in noordelijke richting; ze vielen nu aan van La Bassée tot Ieper en doorbraken het geallieerde front op het scharnier tussen de Portugese en Britse troepen, tussen Armentières en La Bassée. Op 11 april viel Armentières in Duitse handen. Ze trokken verder op in noordwestelijke en oostelijke richting en veroverden de hoogtelijn Wijtschate-Mesen en stonden op 12 april aan de voet van de Kemmelberg. De Britten beslisten om zich terug te trekken van de verdedigingslijn tussen La Bassée en de kust. Ze ontruimden de Ypres Salient en de Belgen die met insluiting bedreigd werden, verlengden hun front tot Ieper en vonden aansluiting met het 2de Britse leger in de omgeving van Boezinge. Daar de Duitsers het plan hadden opgevat het Ieperse front in een schaarbeweging aan te vallen, was de beslissing om de troepen terug te trekken strategisch zeer belangrijk.

Op 17 april grepen de Duitsers weer eens terug naar hun geliefd manoeuvre: de tang- of schaarbeweging met de bedoeling Ieper in te sluiten door een dubbele aanval: in het noorden op De Kippe-Merkem en in het zuiden op de Kemmelberg. Einddoel van beide aanvallen was Poperinge. Bij

Merkem brachten de Belgen de aanval tot staan, maar hun verliezen waren zeer groot: 155 doden, 354 gekwetsten en 449 vermisten. Hoeveel Belgen werden gevangengenomen is niet bekend. Aan Duitse zijde wordt het aantal doden geschat op 244 en 1.211 gekwetsten; de Belgen namen 789 Duitsers gevangen; het aantal vermisten kent men niet. De Belgen hadden het lastig, maar slaagden erin op 18 en 19 april de verloren stellingen weer in te nemen.

In het zuiden verliep de aanval gunstiger voor de Duitsers: zij veroverden de Kemmelberg (25 april) en Loker (29 april) en werden op de weg naar Westouter door de Franse troepen teruggedreven.

Langzamerhand werden de aanvallen schaarser en op de 30ste bloedde het Duitse lenteoffensief dood. Het front rond Ieper had voor de zoveelste keer stand gehouden (Jacobs 1988, 91-95; Lampaert 1987, 168-170; Schepens 1984a, 39-42 en De Vos 1997, 140).

Door brandgas overvallen

In de Eerste Wereldoorlog werden drie soorten gas gebruikt. Chloor en het krachtiger fosgeen tasten de longen aan, die met vloeistof gevuld raken, met als gevolg dat het slachtoffer stikt. Het in 1917 geïntroduceerde mosterdgas veroorzaakt ernstige brandwonden en blaren, zowel op de huid als inwendig, wat een folterende pijn en soms tijdelijke blindheid tot gevolg heeft (Simkins 1994, 66-68). Wanneer Pynaert spreekt over brandgas, dan bedoelt hij het mosterdgas of Yperiet, zo genoemd naar de stad Ieper.

Tijdens de slag van Merkem op 16, 17 en 18 april kreeg het Militair Hospitaal van Beveren-IJzer 506 gewonden uit die veldslag. In de operatiezalen konden zeven teams geneesheren tegelijkertijd opereren. Vanaf 17 april rond 10 uur 's morgens werd er ononderbroken geopereerd, dag en nacht, tot 7 uur 's avonds van 18 april, dit was 31 uren aan een stuk. Gedurende die dagen werden er 230 operaties uitgevoerd, de meeste van zwaargewonden. De lichtgewonden werden naar de chirurgische kliniek "Porte de Gravelines" van Calais doorgestuurd. Van de 506 gewonden in het hospitaal van Beveren-IJzer zijn er 58 of 11% overleden (Lanszweert 1981, 20-21).

Buiten de dorpskom van Langemark ligt het *Langemark* of *Deutscher Soldatenfriedhof*. Op deze begraafplaats liggen in het totaal 44.061 doden.

Vooraan liggen 24.917 soldaten, waarvan 7.977 onbekend zijn gebleven, in een gemeenschappelijk graf. Onder de eiken rusten 10.143 soldaten onder wie bijna 4.000 onbekenden. In het noordelijke, iets hoger gelegen deel, vonden 9.000 soldaten hun laatste rustplaats bij drie bunkers die eens een aftakking vormden van de *Hindenburglinie* Langemark-Geluveld. Dit deel van de begraafplaats wordt ook *Studentenfriedhof* genoemd, omdat hier 3.000 studentenvrijwilligers die in 1914 voor Langemark sneuvelden hun laatste rustplaats vonden (Van Maele 1994, 44-45).

Hoofdstuk 10 - Hospitaal St.-Lunaire bij Dinard, Bretagne

Mei 1918

In de maand mei 1918 kom ik per Rode-Kruistrein toe te Dinard en van hier uit een 7-tal km verder naar St.-Lunaire, alwaar we terechtkomen in een luxe hotel, maar herschapen in hospitaal. Het is hier een schone streek, genoemd "Côte d'Emeraude". Het volk is zeer vriendelijk voor de gekwetste soldaten. Wij kregen veel bezoek van heren en dames die iets wilden doen voor de gekwetsten, ook om wat te vernemen over het frontleven.

Na een tijd konden we in de namiddag wandelen naar het strand, en ook wat in het dorp. Achter de kerk een militair Belgisch kerkhof van vele soldaten die gestorven waren ten gevolge van hun kwetsuren.

Ook op het strand een hotel-hospitaal. Daar werden de Russische gekwetsten verzorgd die van het front uit de streken van Verdun naar hier werden overgebracht.

Het uur van genezing is nabij en velen moeten het groot visite (sic) passeren om genezen verklaard te worden.

Ontslagen uit het hospitaal

Al diegenen genezen verklaard, konden 's anderendaags al vertrekken. We waren met redelijk veel en trokken te voet naar Dinard en werden in de trein gestopt voor het "Camp d'Auvours". Onder de weg stopte de trein voor twee uur in Rennes, hoofdstad van Bretagne. Iedereen mocht voor twee uur in de stad gaan wandelen. Bij het buitenkomen van de statie viel ik bij vier man, waaronder een lansier met een accordeon bij zich. Hij stelde ons voor naar het centrum te gaan. Hij zou accordeon spelen terwijl wij, ons vier, geld zouden ontvangen. Wij ontvingen veel geld en dachten niet meer aan de trein, ook niet meer om naar het station te gaan.

Hotel de Saint-Lunaire et de Longchamps in Saint-Lunaire (Bretagne), omgevormd tot hospitaal.
(Familiearchief Jan Luyssaert)

“Deserteur”

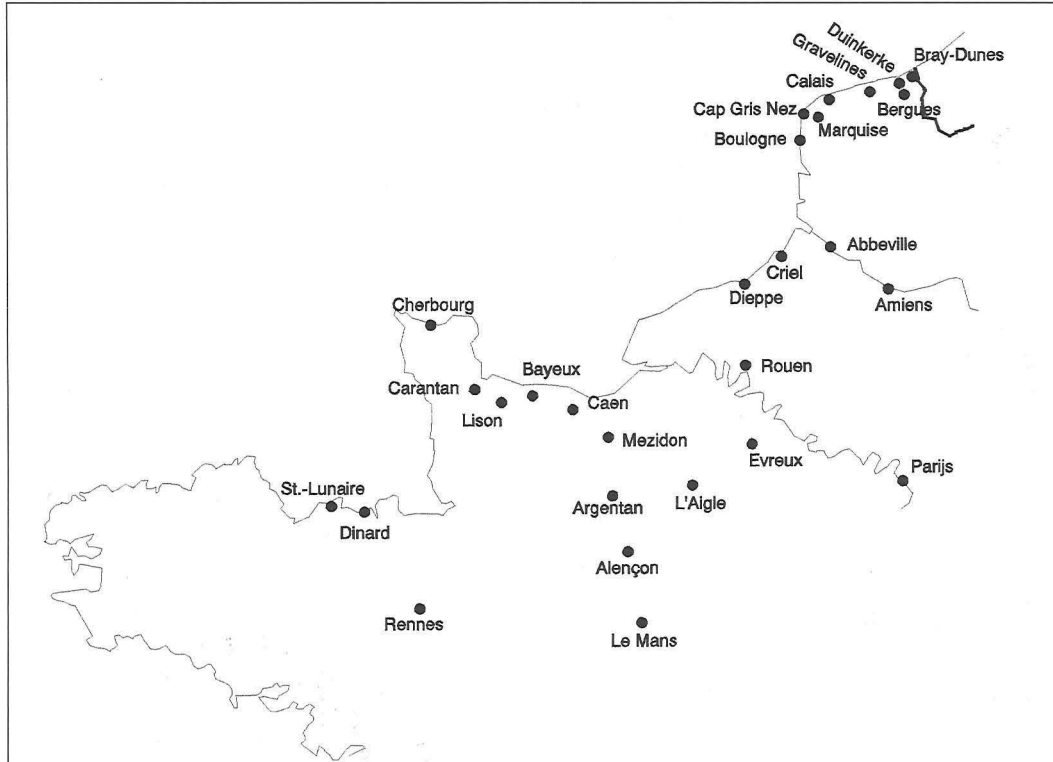
Intussen was de trein vertrokken en wij gingen onze gang. Na veel geld te hebben ontvangen, gingen wij een bar binnen en vermaakten ons goed, en bleven we daar overnachten om 's anderendaags hetzelfde spel te doen. Nu dat wij eens geld hadden, profiteerden wij ervan om ons eens goed te vermaken. Maar op de derde dag werden wij ingerekend door de Franse gendarmen en deze voerden ons per trein naar Le Mans. Daar werden wij overgeleverd aan de Belgische Commandant [de] Place, die ons deed opsluiten in een Franse kazerne, gans verlaten. De gendarmen sloten ons in een cel in afwachting om voor de krijgsraad te verschijnen. Wij waren deserteurs verklaard.

Na drie dagen kregen wij noch drinken noch eten. Wij waren de hongerdood nabij. We riepen om hulp door het sleutelgat maar niemand hoorde ons. We stelden ons boven elkander om door een hoger venster te roepen dat uitgaf in de achtertuinen van woonhuizen. Maar niemand hoorde ons. Tot op een morgen, de vierde dag, omstreeks elf uur een Franse officier op de koer kwam wandelen, wij door het sleutelgat riepen om hulp en verduidelijkten hem wat er met ons was gebeurd.

Hij zou onmiddellijk de Commandant [de] Place gaan verwittigen. Een uur nadien zijn twee gendarmen gekomen en openden de deur. Wij zijn de kazerne uitgelopen en trokken een bakkerij recht over de kazerne binnen, kochten ons brood. De gendarmen zijn in de bakkerij bij ons gekomen en [wij] gingen vervolgens met hen mede bij de Commandant [de] Place. Hij verhoorde ons, maar als hij onze verklaringen gehoord had, zegde hij daar niet veel op. Vervolgens werden wij door de gendarmen naar het Camp van Auvours overgebracht!. Nooit hebben wij nog gehoord van dat deserteurschap. Het verblijf alhier was van korte duur.

We kregen nieuwe klederen en nieuwe wapens en men kon vertrekken naar Dieppe. Hier zouden wij gekazerneerd worden. Maar hier in deze kazerne moet er een opstand zijn geweest. Gans de kazerne was uitgebrand, dus geen plaats. We dienden verder te voet te gaan naar Criel s/M op 20 km van Dieppe. Hier gekomen, zouden wij oefeningen moeten doen om na enige dagen naar het front te vertrekken.

1 Zie J. LUYSSAERT, *Oorlogsrelaas van Florimond Pynaert, de Landegemse vrijwilligers 1914-1918*, in *Het Land van Nevele*, jg. 29 (1998), afl. 4, p. 336.

Op deze kaart kan de route goed worden gevolgd die Pynaert nam om van St.-Lunaire naar Duinkerke te reizen.

Terug naar het front

Midden september 1918

Omstreeks half september verlaten wij Criel s/M om te voet naar Dieppe te gaan. In Dieppe de trein voor het front, over Rouen, Abbeville, Boulogne, Calais, Duinkerke. Tijdens onze reis naar het front werd het ons duidelijk dat er iets op komst was.

Van Boulogne af tot het front was er een troepenbeweging en in iedere station marchandisetreinen (= goederentreinen) volgeladen om op het eerste alarm te vertrekken. Ook kon men onder de weg de eerste Amerikaanse troepen zien. Anfin het was een beweging van geallieerde troepen tussen Calais en Duinkerke, op een lengte van 40 km.

In ieder station zien we wegbruggen (= mobiele bruggen) op wagons; [op] iedere brug zien we in witte verf de namen van gemeenten in het bezet België alwaar deze bruggen moesten terechtkomen.

In Adinkerke zien wij oneindig veel Franse troepen en veel vreemde officieren van alle landen die aan onze zijde in oorlog zijn. Ons regiment, welke na de sector van Langemark alhier te Adinkerke en De Panne op rust was gekomen, vervoegde ik. Natuurlijk bij het elkander weerzien werd er een woordje gesproken over de slag van Langemark, de gekwetsten, doden en krijgsgevangenen en vermiste kameraden.

Ze zegden mij ook dat na mijn heengaan van Langemark de bombardementen geluwd waren, en dat ze terug werden afgelost door de Engelsen. Vervolgens werd er gesproken over wat we hier vaststelden met deze massale troepenmacht, met zo een geweld van kanonnen die voortdurend werden aangebracht. Het is vreemd, zelfs hier Amerikaanse troepen te zien.

Naar Alveringem

23 september 1918

Op 23 september vertrekken wij uit Adinkerke en De Panne naar het onbekende en stromen met de vreemde troepen mede, natuurlijk in de richting van het kanongebulder.

Zo trekken wij over Veurne naar Ieper toe. We begonnen al benauwd te worden: zouden wij nu weer naar de hel van Ieper moeten gaan? Op de baan kon men nauwelijks door. Kanonnen stonden daar bijna op elkander gestapeld met een enorme troepenmacht. Wat zal er gebeuren?

Gekomen aan het kruispunt Izenberge-Alveringem slaan wij links af naar

Alveringem. Een zucht van verlichting voor ons: wij gaan niet naar Ieper toe.

In het dorp van Alveringem gekomen, alwaar onze mars ten einde was, worden wij verdeeld voor slaapgelegenheid in de korenschuren, voor zover er plaats was. Die geen plaats vond, moest maar buiten slapen. 's Anderendaags komt hier een regiment cavalerie toe, met gans een nieuwe bewapening. Zij die de ganse oorlog in Frankrijk verbleven, verschenen nu almeteens hier op het oorlogsveld.

26 september 1918

Toen kwam 26 september 1918. Wij werden door onze officieren verplicht al onze bezittingen in een vaderlandzakje te stoppen en af te geven met een naamkaartje aan gebonden. Dit om zo weinig mogelijk vracht bij ons te hebben. Deze zakjes werden daar op een weide geworpen en we zullen ze nooit meer terugzien.

Dan begon alles erdoor te komen. Officieren verzwegen nu niets meer. En de koning zou een rede richten tot het leger. Het zou over een geweldige aanval gaan met onze bondgenoten om de bevrijding van België. Wij allen hadden liever de korte pijn in plaats van zo een martelingsleven.

Commentaar en toelichtingen

“Deserteur”

Naarmate de oorlog langer duurde, daalde het moreel van de troepen en dat vertaalde zich door een stijgend aantal deserties in de verschillende legers. In het Belgische leger telde men in 1916 1.203 deserteurs, in 1917 waren ze gestegen tot 5.630 (waaronder meer dan 1.000 in de maand december) en in de eerste vijf maanden van 1918 waren er dat reeds 2.778. Latere cijfers ontbreken, maar het is geweten dat de regering zich in juni 1918 zorgen maakte over het toenemend aantal *collectieve deserties naar de vijand* (Schepens 1984, 174-175).

Terug naar het front

De Verenigde Staten verklaarden na het zoveelste incident met een Duitse onderzeeër op 6 april 1917 de oorlog aan Duitsland. De potentiële macht van de VS was zeer groot, maar op het ogenblik van de oorlogsverklaring telde het landleger slechts 100.000 manschappen. In november 1918 was het aantal opgelopen tot 2.000.000.

Hoofdstuk 11 - Vertrek uit Diksmuide op 28 september 1918 voor de bevrijding van België

De vooravond van het grote avontuur

Op de vooravond van het grote avontuur vertrekken wij om 10 uur uit Alveringem na onderricht van onze officieren: niets aanraken, alle wonderbare (= verdachte) voorwerpen laten liggen, geen water drinken, enz. in het veroverd gebied, bij het innemen van bunkers deze zuiveren door granaten te werpen. Wij zouden het ook gemakkelijk hebben, want de artillerie zou de weg voor ons vrijschieten.

Bij ons vertrek een beetje benauwd met het hoofd vol droevige gedachten, want wij zijn toch al zoveel tegengekomen op de vroegere slagvelden, en tot nu toe zijn wij nog in leven. Wat zal er nu van ons worden?

Diksmuide

Om twee uur 's nachts komen wij toe op de ons zo vroegere gekende post C te Diksmuide².

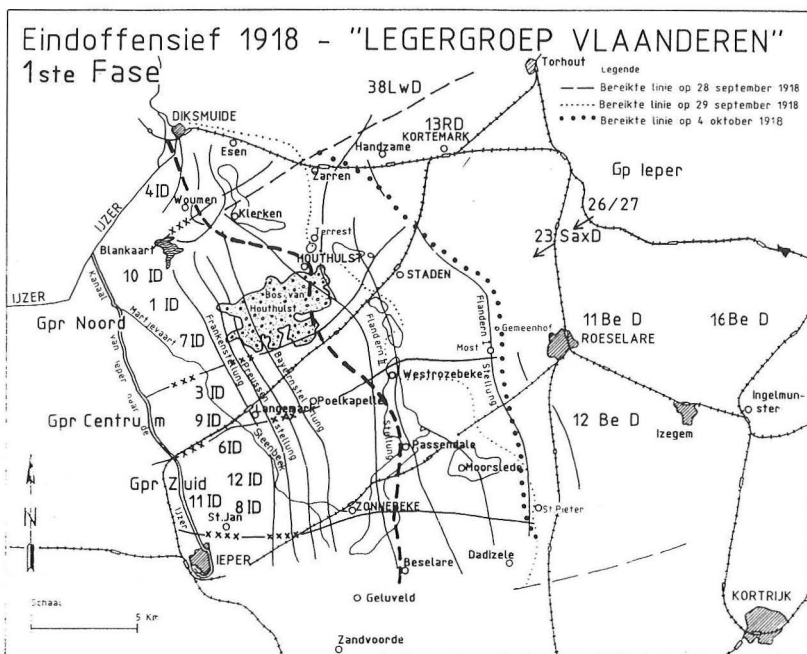
Het is redelijk kalm, maar het water valt met stromen op ons neer. Hier staan wij nu op de boorden van de IJzer, overladen met munitie en alle andere voorwerpen zo op elkander gestapeld. De genie is druk bezig bruggen gereed te maken om deze over de IJzer te werpen van zodra de artillerie in werking komt.

28 september 1918

Om drie uur in de morgen 28 september 1918 komt de artillerie in werking. Duizende bulderende kanonnen zetten hun vernielingswerk in, in de bocht van Diksmuide en verder over gans het front. Duizende tonnen kruit vlogen de lucht in en ontploften met gevaarlijk gekraak en donderend geraas. In de vijandelijke lijnen vuur en vlam ten alle kanten: een vreselijke hel op de aarde, of was het soms het einde van de wereld?

En in die hel stonden wij soldaten op het sein te wachten om aan te vallen, met tien aan elkaar gebonden en met [het] geweer in onze vaste handen

² Zie J. LUYSSAERT, *Oorlogsrelaas van Florimond Pynaert, de Landegemse vrijwilliger 1914-1918 (II)*, in *Het Land van Nevele*, jg. 30 (1999), afl. 1, p. 55

Eindoffensief 1918 - "Legergroep Vlaanderen".
(Uit: M. Jacobs, *Namstenen 1914-1918*, Brugge, 1988, p. 96)

geklemd; de bajonet op het geweer en bereid om te doden. Geen pen is machtig genoeg om dit verschrikkelijk schouwspel te beschrijven.

Het duurde zo een paar uur maar het leek een eeuwigheid. Plots bij de eerste morgenschemering schoot een veelkleurige fusee de lucht in. Dit was het sein.

Boven het gedonder uit hoorden wij het bevel "En avant" en daar stormden wij achter een vuurgordijn, dwars door de overstroming op de eerste vijandelijke loopgraven.

Hier was alles verwoest en vernield, zowel de stellingen als [de] bezetter zelf. Bloed en verhakkelde lichamen overal, geen enkel levend wezen was hier nog te vinden. En verder stormden en strompelden en kropen wij, want gans het terrein was meermaals omgewoeld. Vloekend en tierend, wanneer wij in de prikkeldraad bleven hangen, en zwetend en hijgend wanneer wij ons uit de modder loswongen.

En zo trokken wij immers vooruit ter verovering van ons aangewezen doel: Woumen en daarna Klerken en Zarren. Deze bloedige woestenijschrijven is onbegonnen werk.

Woumen en Klerken

Te Woumen is er een kleine weerstand. Wij komen op een stukgeschoten boerderij, maar tot hier toe nog altijd in [de] gietende regen. Wij, dood van vermoeidheid, gingen ons wat gaan verbergen achter een haag. Magerman Louis van Welden bij Oudenaarde zette zich daar op een stoelke om wat uit te rusten, maar vloog de lucht in. Het stoelken was verbonden met een landmijn. Dit was onze eerste gesneuvelde. Er komen nu al krijgsgevangenen in onze handen. Tegen het donker wordt, komen [we] al toe te Klerken en is de opmars gedaan. Wij moeten ons hier voorlopig ingraven. Hier bood de vijand heftige weerstand.

De artillerie moest opnieuw voor ons de weg openmaken. Intussen verschenen de Rode-Kruissoldaten onversaagd op het slagveld. Ze drementelden het veld op en af om de vele gekwetsten te helpen en de talrijke gesneuvelden te begraven, met opengescheurde ogen en afgerukte armen en benen, onthoofde en gehalveerde rompen en daarbij nog onherkenbare stukken vlees.

Op naar Zarren

28-29 september 1918

Eenmaal ingegraven om onze nacht door te brengen van 28 op 29 september komt hier onder de morgen een zwerm Duitse vliegtuigen boven ons hoofd die bommen wierpen en ons mitrilleerden.

Nadat de vliegers weg zijn, trekken wij vooruit naar Zarren toe, maar almeets botsten wij op een verwoede weerstand en worden we geweldig bestookt met brand- en vitriolbommen (= zoutzuur). De grond brandt onder uw voeten weg. Als u bespatterd wordt dan branden de klederen van uw lichaam weg. Nu komen wij in een verschrikkelijke weerstand terecht en roepen de hulp in van de artillerie. Deze kwam in werking maar niet voldoende daar het merendeel van de artillerie nog geen [weg] kon vinden door deze moerassen.

28 september 1918

Niettegenstaande onze zware verliezen nemen wij Zarren in en drongen verder door. Twee dagen hebben wij gevochten onder een vloed van regen zonder nog van de rest te spreken.

Hier tussen Zarren en Handzame zijn wij blijven steken, vlak voor de versterkte Hindenburglinie. De artillerie kon ons niet meer volgen. Men diende eerst wegen en bruggen aan te leggen. Met behulp van de genie en de krijgsgevangenen werden er wegen aangelegd. Wij kregen honger en men kon ons geen eten aanbrenge. Vermoeid en uitgeput blijven wij daar op het slagveld uitgestrekt liggen. 's Anderendaags werden wij afgelost door het 10de regiment. Bij het aflossen kreeg een kameraad een stukje ijzer, door ontploffing van een obus, in zijn hoofd. Het scheen niets te zijn. Wij brachten de jongen mee tot Klerken en bij zijn aankomst is hij gestorven. Het was toch zo een goede vriend van ons allen. Hij noemde Robert Bertrand en was van Parijs. 's Anderdaags hebben wij hem begraven in een achtertuin van een platgeschoten woning.

Bij de aflossing te Zarren ontmoette ik mijn beste vriend Camiel Van Wassenhove uit Landegem, zo maar te midden het slagveld.

Wij bleven hier te Klerken wat op rust maar 's nachts moesten wij werken, munitie aandragen naar de voorlinie, ook soms op patrouille gaan langsheen de ijzerweg (= spoorlijn) Zarren-Handzame. Dit laatste was een gevaarlijk werk in deze overstroming.

De dagen van stilstand zijn voorbij. De wegen en bruggen zijn klaargeko-

men. De kanonnen werden over de moerassen gebracht en wij kregen eten en drinken. Nu staan wij klaar voor de verovering van ons vaderland en nog meer misschien naar het einde van de oorlog. Het zal wel eens een dag worden van vreugde en overwinning.

Commentaar en toelichtingen

Vertrek uit Diksmuide op 28 september 1918 voor de bevrijding van België

Het Belgische leger werd in januari 1918 gereorganiseerd en bestond op het ogenblik van de bevrijdingsstormloop op 28 september 1918 uit volgende eenheden:

- 6 legerdivisies of 12 infanteriedivisies (ID);
- 1 divisie cavalerie (= 3 brigades);
- 1 brigade zware artillerie;
- legertroepen;
- hulpstroepen.

Het leger telde 167.000 manschappen, 1.100 kanonnen en 100 vliegtuigen. Het Belgische leger kon de aanvalsopdracht in Vlaanderen uiteraard niet alleen aan. Daarom werd de Legergroep Vlaanderen gevormd waarvan, naast het volledige Belgische leger, ook Britse, Franse en Amerikaanse divisies deel uitmaakten.

Het eerste doel van de bevrijdingstroepen was de hoogten van Klerken, Staden, Passendale en Zonnebeke te veroveren. Negen Belgische ID en een Franse ID, verdeeld in Groepering Noord, Centrum en Zuid, zouden op 28 september een aanval uitvoeren. Het aanvalsterrein was in een naakt maanlandschap veranderd, vol onder water gelopen granaattrechers, zonder bomen of struiken, zonder wegen. Het was een ontzettend moeilijk gevechtsterrein, waar men door het zuigende slijk van granaattrechter naar granaattrechter moest waden.

Tegenover deze Belgische aanvalstroepen stond een zwaar beschermde Duitse verdediging. Het westelijk front strekte zich uit van de Noordzee tot Armentières. Hier stonden 197 divisies opgesteld waarvan zes van de Noordzee tot Ieper. Het moreel van de Duitse soldaten stond echter op een zeer laag pitje, ze zijn moe, voelden zich door het thuisfront in de

steek gelaten en kregen weinig te eten zodat ze zelfs aan het plunderen sloegen.

Het terrein zelf werd verdedigd door drie achter elkaar liggende stellingen, 4 à 5 km van elkaar gelegen. De eerste stelling had een diepte van 2,5 km en omvatte vier linies: de *Frankenstellung*, de dubbele *Preussenstellung* en de *Bayernstellung*. Het was in hoofdzaak een defensiezone, waarin het strategisch belangrijke Bos van Houthulst lag dat heel wat artilleriegeschut verborg. Vier km achter de *Bayernstellung* lag de *Flandern II Stellung* met twee linies. Tenslotte was er de *Flandern I Stellung* (d.i. de noordelijke uitloper van de *Hindenburglinie*), op 4 km van de *Flandern II Stellung* gelegen en waarvan de juiste ligging op 28 september door de geallieerden niet precies was gekend.

Het aanvalsplan zag er in grote trekken als volgt uit: de Duitse verbindingen met de kust moesten worden afgesneden, vandaar dat Brugge moest worden veroverd en de Duitsers verder oostwaarts gedreven worden. Aan de rechterkant moest naar de Leie opgerukt worden, vanuit Komen naar Gent, om de opmars naar Brugge te dekken en het hoofd te kunnen bieden aan de vijand die vanuit het zuiden zou kunnen oprukken.

Over een front van 12 km tussen het overstromingsgebied van de Blankaart en Ieper werden drie aanvalsgroepen in linie gebracht.

Aangezien Florimond Pynaert deel uitmaakte van de Groepering Noord zullen we in dit relaas onze aandacht hoofdzakelijk richten op de krijgshandelingen van die Groepering, die was samengesteld uit de 1ste, 7de en 10de ID onder het bevel van luitenant-generaal Bernhein. De 10de ID bestond uit het 19de, 20ste linieregiment en het 13de linieregiment waarvan Pynaert deel uitmaakte.

28 september 1918, eerste dag van het offensief.

Om 2.30 uur werd het vuur geopend door 1.104 Belgische, Franse en Britse artilleriestukken.

De Groepering Noord staat opgesteld tussen Mangelare en de Blankaartvijver. De verscheidene divisies hadden elk een specifieke opdracht. De 7de ID moest het Bos van Houthulst veroveren. Vanaf het begin van de aanval stond deze divisie onder een hevig bombardement vanuit het Bos van Houthulst. Toch gingen de groepen vlug vooruit tot het begeleidende artillerievuur stopte, dan ging de opmars veel trager.

De 1^e ID moest de kam van Klerken innemen en daarna de Zarrenbeek. In het begin verliep alles vlot en het dorp van Houthulst werd al om 10 uur veroverd.

De opdracht van de 10de ID, d.i. het 13de, 19de en 20^e linieregiment, was moeilijk en ingewikkeld. Van bij de start werden de troepen onder vuur genomen van op plaatsen die door de Belgische batterijen moeilijk konden geraakt worden. Vrijwel onmiddellijk ging een vijfde van de effectieven verloren. De hele divisie moest zich eerst door een nauwe strook tussen de overstroming van de Blankaartvijver en de noordgrens van de 1^e ID wringen en zich dan waaiervormig ontplooien. Bovendien moesten ze de Steenbeek (Langemark) oversteken, wat niet overal even gemakkelijk ging. Woumen werd niet bereikt maar het kasteel De Blankaart werd wel ingenomen.

's Avonds was de weerstandstelling *Flandern II Stellung* hier en daar ingebeukt, het Bos van Houthulst bijna volledig gezuiverd van Duitse troepen en de vijver van De Blankaart omsingeld. Het Belgisch leger had een vooruitgang van 8 km geboekt en vierduizend Duitse krijgsgevangenen genomen. De troepen bivakkeerden die nacht in de regen op de veroverde stellingen.

29 september 1918, tweede dag van het offensief.

Na een korte artillerievoorbereiding hervatten de troepen om 6 uur de aanval. De noordelijke groep had tot doel Klerken en Diksmuide in te nemen. Het 4de, 23^e, en 24^e linieregiment veroverden het Bos van Houthulst en drongen door tot de Zarrenbeek. De 1^e ID bezette de beruchte kam van Klerken. De 10de en de 4de ID die tijdens de voorbije nacht een verbinding tot stand hadden gebracht, voerden rond Diksmuide een omsingelingsbeweging uit en maakten zich meester van Zarren en Esen. 's Middags viel Diksmuide in handen van het 18de linieregiment.

30 september 1918, derde dag van het offensief.

In het noorden slaagden de troepen van de 10de en de 4de ID er niet in de Krekelbeek over te steken. De 1^e ID slaagde er wel in zich op de Zarrenbeek op te stellen. Op de avond van 30 september stonden de Belgische troepen net voor de beruchte Duitse *Flandern I Stellung*: Handzame, Hooglede, Roeselare, Sint-Eloois-Winkel. Daarna viel de aanval stil. De volledige doorbraak in het Duitse front werd niet gerealiseerd. Een nieuw plan moest uitgewerkt worden om de Duitsers van de kust af te

snijden en oostwaarts te drijven. Pas op 14 oktober 1918 werd de Flandern I Stellung veroverd.

Duitse krijgsgevangenen werden in de dorpen achter het front ingezet om wegen aan te leggen of te reinigen. In het West-Vlaamse achterland waren er enkele grote doorvoerkampen voor Duitse krijgsgevangenen. Na overdraging door inlichtingsofficieren werden de gevangenen doorgezonden naar interneringskampen in Frankrijk, Engeland en zelfs Canada (Depoorter 1987, 67-69; De Vos 1996, 152-154; Jacobs 1988, 97-110; Guldenboek 1934, LIX-LXIV).

Wordt voortgezet

Jan LUYSSAERT, Merendree

ACTIVITEITENVERSLAG

WERKGROEP ARCHEOLOGIE, MONUMENTEN & LANDSCHAPPEN

LAND VAN NEVELE

1. Op 7 februari werd te Nevele een persconferentie belegd waarop 3 thema's werden belicht:
 - 1) het officieel voorstellen van de werkgroep
 - 2) dringende noodzaak restauratie pastorie Hansbeke
 - 3) behoud station Hansbeke onderzoeken.

2. Op 18 mei werd te Aalter onder zeer ruime belangstelling een vergadering belegd waarbij de noodzaak van een regionale archeologische dienst werd beklemtoond. Recent onderzoek maakte immers duidelijk dat de bewuste regio heel wat belangrijk archeologisch erfgoed verborgen houdt. Om dit patrimonium te vrijwaren en te onderzoeken - de druk door vernietiging wordt immers als maar groter - werd vanuit de werkgroep het idee gelanceerd om een regionale intergemeentelijke archeologische dienst op te richten naar analogie met de reeds sinds geruime tijd goed functionerende Archeologische Dienst Waasland. Aan de hand van spectaculaire luchtfoto's en dia's van heel wat sites in de regio, werd het archeologisch potentieel aan het publiek getoond. Bovendien werd een synthese geboden van het recente archeologisch onderzoek en werd de visie van de werkgroep m.b.t. het oprichten van een Intergemeentelijke Archeologische Dienst uiteen gezet. 22 Vlaamse prominenten afkomstig uit de streek werden gevraagd een beschermcomité te vormen. Alle betreffende personen verklaarden zich akkoord en werden aan het publiek en de pers voorgesteld.

3. Pastorie Vosselare. Op 22 mei werd het gebouw onderzocht door Ellen Vertommen, Kathleen Lanclus en Dirk De Groeve. De belangrijkste conclusie: de pastorie is geen "krot" zoals in de pers verscheen. Er wordt een brief geschreven aan het gemeentebestuur van Nevele (d.d.22/06) waarin onze conclusies worden meegedeeld. Het gemeentebestuur wordt ervan verwittigd dat in de tuin van de pastorie mogelijk belangrijke stenen voorwerpen kunnen aangetroffen worden, afkomstig van de gedynamiteerde kerk. Later zal blijken dat dit vermoeden terecht

was. De werkgroep werd uitgenodigd op een werfvergadering, vóór de aanvang van de afbraak. Hierop werd vastgesteld dat de architect toelating heeft bekomen om de bestaande kerkhofmuur af te breken over een lengte van 15 m. Na onze tussenkomst wordt besloten de kerkhofmuur te behouden. Er wordt tevens een akkoord afgesloten om een noodopgraving te doen bij uitvoering van de werken. Op 23/08 vangt de werf aan. Vroeger dan gepland werden kelder én enkele funderingen weggeschept.

4. Promotie-avond Intergemeentelijke Archeologische Dienst op 18 juni in het Museum van Deinze en de Leiestreek. Deze avond was erop gericht om de beleidsverantwoordelijken van de betrokken gemeenten (Aalter, Deinze, St.-Martens-Latem, Nevele, Zulte, Zomergem, Knesselare, Lovendegem) te sensibiliseren. De zaal was volzet. Net als in Aalter werden aan de hand van enkele korte doch ruim gedocumenteerde uiteenzettingen achtereenvolgens de doelstellingen, het archeologisch potentieel van het gebied en de door de werkgroep voorgestelde structuur van een op te richten regionale archeologische dienst belicht. Na afloop werden diverse relevante vragen uit het publiek beantwoord.
5. Bijeenkomst gemeenteraadsleden op 8/9/99 in het Gemeentehuis van Nevele. Iedere gemeente was gevraagd 2 vertegenwoordigers te sturen naar deze vergadering, met de bedoeling de financiële implicaties, de lokatie en de structuur van de Archeologische Dienst vast te leggen. Uit de gemeenten Nevele, Deinze, Aalter, Zulte en Lovendegem waren diverse schepenen aanwezig; voor Nevele de burgemeester. St.-Martens-Latem stuurde nadien een schrijven waarin zij dit belangrijk initiatief steunen. De gemeente Aalter stelt als mogelijke huisvesting voor de Intergemeentelijke Archeologische Dienst het Koetsenhuis van het kasteel van Poeke voor. De financiële implicaties voor elke gemeente variëren van 6 tot 17 fr./inwoner/jaar afhankelijk van het inwonersaantal. Er wordt voorgesteld een vzw op te richten waarin elke participerende gemeente twee personen kan afvaardigen. Bij opgravingen in een deelnemende gemeente stelt deze gemeente een kraan en eventueel enkele arbeiders ter beschikking. Publicaties kunnen ondermeer gebeuren in het tijdschrift Land Van Nevele. Ook naar de scholen toe dient op aangepaste wijze informatie verstrekt te worden.

6. Bijeenkomst in Koetsenhuis van het Kasteel van Poeke op 6/10/99. De samenkomst vangt aan met een rondleiding in de deels gerestaureerde gebouwen. Als huisvesting voor een toekomstige Intergemeentelijke Archeologische Dienst biedt dit pand een uniek kader. De gemeente Aalter werd bereid gevonden de tweede vleugel te verhuren aan de IAD. Dit voorstel werd unaniem aanvaard. Tijdens de resterende duur van de bijeenkomst werden vooral de statuten van de op te richten vzw onder de loupe genomen.

Na deze bijeenkomsten zijn de perspectieven voor de oprichting van een regionale archeologische dienst zeer gunstig. Immers, de gemeenten Deinze, Aalter, St.-Martens-Latem, Lovendegem en Knesselare verklaarden zich schriftelijk principieel akkoord. In de gemeente Nevele werden de eerste stappen in positieve richting gezet door het voorzien van een bedrag in de begroting.

Voor volgend werkjaar wordt de klemtoon ongetwijfeld meer gelegd op de monumentencomponent. Zo wordt er ondermeer gedacht om de deelname van Nevele aan de Open Monumentendag Vlaanderen te organiseren. De OMD is een initiatief dat binnen het frame van een jaarthema de lokale openbare en privé-monumenten in de kijker stelt en doorgaans op een zeer ruime publieke belangstelling kan rekenen. De Open Monumentendag werd nog nooit georganiseerd in Nevele. Nochtans is er in deze gemeente heel wat waardevol en interessant onroerend patrimonium dat beslist de moeite loont om te bezoeken, mits deskundige uitleg weliswaar. Getuige hiervan de nominatie voor de Vlaamse Monumentenprijs die Nevele in 1999 te beurt viel met de restauratie van de kapel in de Biebuyckstraat.

Wim DE CLERCQ, Hansbeke

VERSLAGEN

Zondag 14 februari 1999, 29ste statutaire vergadering en lezing door Diane De Keyser over "De keuken van meesters en meiden. Klassenverschillen aan tafel (1900-1960)" in de refter van de Gemeenteschool te Nevele. 70 aanwezigen.

Het programma van de 29ste algemene ledenvergadering bestond uit twee delen. In het eerste deel kwam Diane De Keyser, de auteur van de bestsellers 'De keuken van meesters en meiden' en van 'Madame est servie' aan het woord.

Voor zeventig aanwezigen ging de spreker in een sappige en smakelijke lezing, doorspekt met anekdoten en gekruid met pikante details, op zoek naar de klassenverschillen tussen de overvloedig gedekte tafels van rijken en de schaarse tafelvreugden van armen tussen 1900 en 1960.

Wie in de eerste helft van deze eeuw geluk had en tot de betere klassen behoorde, tafelde in stijl en met Bourgondische grandeur. Op gigantische cuisinières in statige herenhuizen bereidden potige keukenmeiden de betere keuken van toen. Wie in een werkmanswieg was gelegd, moest zich met heel wat minder tevreden stellen. De gewone man leerde pap eten en aardappelen met ajuinsaus of een boterham met afgebakken vet en bruine suiker. Alleen op zondag kwam er 'echt' vlees op tafel onder de vorm van soepvlees of stoofkarbonaden.

Over de rijke keuken zijn er ontelbare geschreven getuigenissen bewaard gebleven. Menu's en receptenschriftjes vertellen over feesten en lekker eten. Ook letterkundigen zoals Virginie Loveling, Van de Woestijne en Boon lieten in hun potten kijken.

Over de werkmanskeuken werden geen geschriften neergepend. Die herinneringen leven verder in het geheugen van wie werkte voor baronnen en burgers maar niet aan hun tafels aanzat.

Tientallen getuigen heeft Diane De Keyser ondervraagd en op grond van die vele herinneringen nam ze de aanwezigen mee naar de tafels van toen, de tafels van overvloed, maar ook de tafels van 'taatjespap' en ajuinsaus.

De vele toehoorders geraakten in de ban van dit niet zo oud verhaal. Vooral de oudsten onder de aanwezigen zagen niet zo mooie herinneringen voor hun ogen glijden, en toch dachten sommigen met verlangen terug aan die doodeenvoudige maaltijden van toen, die altijd smaakten, want honger was toen zeker de beste saus (zo zagen de rijken het toch).

In het tweede deel van de namiddag gaf voorzitter Jan Luysaert een overzicht van de activiteiten van het voorbije werkjaar 1998:

Voordrachten, wandelingen en tentoonstellingen

Zondag 8 februari 1998

Algemene ledenvergadering en lezing door Jan Luysaert over “Cyriel Buysse's Recht van de Sterkste: verzinsel en waarheid”, in de refter van de Gemeenteschool te Nevele. 70 aanwezigen.

Zaterdag 7 en zondag 8 maart 1998

Deelname aan de heemkundige boekenbeurs in het ICC te Gent.

Van 31 mei tot en met 7 juni 1998

Tentoonstelling “Ongeschreven verleden. Een archeologische kijk op de vroegste bewoningsgeschiedenis van het Land van Nevele”, in de vroegere cichoreifabriek Buysse-Loveling te Nevele. 600 bezoekers.

Juni 1998

Toekenning van de prijs voor geschiedenis aan de basisscholen uit het Land van Nevele.

Dinsdag 30 juni 1998

Toekenning van de “Nieuwlandprijs” aan de leerling met het beste resultaat voor natuurkunde aan de basisschool van Hansbeke.

Zaterdag 11 en zondag 12 juli 1998

Uitreiking van bedevaartvaantjes in de kerk van Poesele.

Zaterdag 19 september 1998

Deelname aan de boekenmarkt te Bachte-Maria-Leerne.

Vrijdag 25 september 1998

Lezing door de heer Ludo Stynen over “Virginie Loveling: een vrijzinnig bestaan in het teken van verzoening” en tentoonstelling van de belangrijkste werken van de gezusters Rosalie en Virginie Loveling, in de raadzaal van het gemeentehuis te Nevele.

Zaterdag 26 september 1998

Cyriel Buysse-wandeling langs de Leie te Bachte-Maria-Lerne onder leiding van Jan Luysaert. 50 aanwezigen.

Publicaties

Het heemkundig tijdschrift "Het Land van Nevele" verscheen vier maal op 475 exemplaren en besloeg in het totaal 370 bladzijden, waarvan twee themanummers:

- Wim De Clercq, Ongeschreven verleden. Een archeologische kijk op de vroegste bewoningsgeschiedenis van het Land van Nevele (nr. 2, 1998).
- Jan Luysaert, Landegem, een beeldige geschiedenis (nr. 3, 1998) (fotoboek).

Het familiekundig tijdschrift "Mensen van Toen" verscheen vier maal op 300 exemplaren met in het totaal 96 bladzijden.

Medewerking aan de toeristische "Nevellandroute", uitgegeven door het Gemeentebestuur van Nevele.

Medewerking door A. Bollaert, J. Luysaert en A. Strobbe aan de "Streekgids Meetjesland", Eeklo, 1998.

Medewerking door Wim De Clercq, Jan Luysaert en Arnold Strobbe aan het "Vriendenboek Luc Stockman", Maldegem, 1998.

Bibliotheek

De bibliotheek van de heemkundige kring "Het Land van Nevele", Veldestraat 49, Nevele, was elke eerste zondag van de maand (niet in juli) geopend voor alle belangstellenden.

Na het financieel verslag door penningmeester André Bollaert werd overgegaan tot de herverkiezing van de statutair ontslagnemende bestuursleden Irène Buysse, Marcel Michiels en Stefaan De Grootte.

J.L.

Juni 1999, Toekenning van de prijs voor geschiedenis door de heemkundige kring "Het Land van Nevele".

Elk jaar kent de heemkundige kring "Het Land van Nevele" op het eind van het schooljaar een prijs toe aan de leerling(e) van de hoogste klas van de basisscholen uit het Land van Nevele die zich heeft onderscheiden in het vak geschiedenis of een aanverwant vak.

In 1999 bestond de prijs uit volgend boekenpakket: Archeologie in het Land van Nevele, Fotoboek van Landegem, Fotoboek van Zeveren en de Bouwgeschiedenis van de kerk van Hansbeke.

In 1999 werden leerlingen bekroond van de volgende basisscholen:

Gemeenteschool Nevele, afdeling Nevele en Landegem;

Sint-Vincentiuschool, Nevele;

Sint-Gerolfschool, Merendree;

Vrije Gemengde Basisschool Hansbeke;

O.L.Vrouw Presentatie, Lotenhulle;

Sint-Hendrikscollege, afdeling Bachte-Maria-Leerne;

Leefschool Klavertje Vier, Nevele.

J.L.

30 juni 1999, Uitreiking van de "E.P. Nieuwlandprijzen" in de Vrije Gemengde Basisschool te Hansbeke.

Op 14 februari 1878 werd te Hansbeke Julius Nieuwland geboren. In 1880 verkochten zijn ouders in een openbare venditie al hun huisraad en vertrokken - zoals zo vele andere streekgenoten - met hun enig kind naar Amerika. Zoon Julius kreeg in de Verenigde Staten een studiebeurs en ging aan het seminarie van Notre Dame voor priester studeren. Tijdens zijn studies kwam vlug tot uiting dat de jonge man een bijzondere aanleg had voor wiskunde en wetenschappen. In 1904 werd hij professor in de plantkunde aan de universiteit Notre Dame, maar zijn belangstelling ging vooral uit naar scheikunde en in 1918 kreeg hij de leerstoel organische scheikunde aan diezelfde universiteit. In die periode ontdekte hij welke verbindingen aanleiding gaven tot het ontstaan van synthetisch rubber. Nieuwland werkte vanaf nu samen met wetenschappers van de firma Du Pont de Nemours en ontdekte uiteindelijk een synthetisch rubber Duprene of Neoprene genoemd.

Nieuwland overleed op 11 juni 1936 in Washington D.C. in de leeftijd van 58 jaar.

Ter herinnering aan deze Hansbeekse geleerde met wereldfaam wordt elk jaar onder impuls van de heemkundige kring "Het Land van Nevele" in de basisschool van Hansbeke een boekenprijs toegekend aan de leerlingen van de hoogste klas die de beste resultaten halen voor het vak natuurkennis.

J.L.

Zaterdag 10 en zondag 11 juli 1999, Vijftiende uitreiking van bedevaartvaantjes van de heilige Donatus in de kerk te Poesele.

Op initiatief van onze kring werden tijdens het tweede weekend van juli opnieuw bedevaartvaantjes uitgereikt van de heilige Donatus, de donderheilige. Tijdens de zaterdagmis werden 35 vaantjes uitgedeeld, tijdens de hoogmis op zondag 56.

Het vaantje is een omgekeerde gelijkbenige driehoek op geel-bruin papier (80 gr.) die werd samengesteld door A.Bollaert. De tekeningen zijn van de hand van de Nevelse kunstenares Denyse Van Doosselaer. De donderheilige wordt er op voorgesteld als Romeins soldaat, de linkerhand steunend op zijn schild terwijl hij in de rechterhand een bliksemstraal vasthoudt. Rond hem zijn fragmenten uit de vroegere Donatusprocessie afgebeeld, in de volksmond gekend als "Poeseles schoonste dag". In hun reeks "De eeuw in uw streek - processies" besteedde het dagblad Het Volk op 18 juni 1999 uitvoerig aandacht aan deze verdwenen uiting van volksdevotie.

A.B.

Van 25 september tot 17 oktober 1999, Buyssetentoonstelling en filmvoorstelling in de Gemeentelijke Openbare Bibliotheek Nevele. 500 bezoekers.

Op 20 september 1859 werd te Nevele Cyriel Buysse geboren en in de loop van 1999 herdachten verscheidene Nevelse verenigingen door allerlei activiteiten de 140ste geboortedag van de Nevelse auteur.

De opening van de nieuwe Gemeentelijke Openbare Bibliotheek Nevele op zaterdag 25 september 1999 was voor de heemkundige kring "Het Land van Nevele" een unieke gelegenheid om Buyssses 140ste geboortedag te herdenken door een tentoonstelling over "Cyriel Buyssses leven en werk in

Nevele” in te richten.

Aan de hand van originele documenten kwamen in de eerste plaats de familie en de afkomst van Buysse aan bod. Een dertigtal manuscripten, geschreven tijdens Buysse's verblijf in Nevele, werden voor de eerste keer aan het publiek getoond. De organisatoren hadden ook geprobeerd een zo volledig mogelijke collectie oude drukken van Buysse's werken samen te stellen.

Na een bezoek aan de tentoonstelling kon in het auditorium bij de bibliotheek een film over Buysse worden bekeken. Bezoekers konden kiezen uit: *Tantes, Het gezin Van Paemel, Het Bolleken, In de voetsporen van Cyriel Buysse en Omtrent Buysse*.

Aan deze tentoonstelling en filmvoorstelling werkten mee: de heemkundige kring “Het Land van Nevele”, de Gemeentelijke Openbare Bibliotheek Nevele, het Davidsfonds Landegem, de Vermeylenkring Nevele, het museum Rietgaverstede Nevele, het Cyriel Buysse Genootschap, de Vakgroep Nederlandse Literatuur van de Universiteit Gent, de Stadsbibliotheek Gent, het Gemeentebestuur van Nevele, het Archief en Museum voor het Vlaamse Cultuurleven Antwerpen.

Voor de leden van de heemkundige kring “Het Land van Nevele” en van het Cyriel Buysse Genootschap was er op zondag 17 oktober 1999 om 10 uur een rondleiding door de tentoonstelling en een filmvoorstelling in het auditorium van de bibliotheek.

Ter gelegenheid van deze tentoonstelling werd er een catalogus samengesteld waarvan er nog enkele exemplaren ter beschikking zijn. Belangstellenden kunnen tegen de prijs van 50 frank een exemplaar afhalen in de bibliotheek van de heemkundige kring “Het Land van Nevele”, Veldestraat 49, 9850 Merendree.

J.L.

Woensdag 22 december 1999, lezing door Jan Luyssaert over “De ontstaans- en landschapsgeschiedenis van Merendree in het licht van de oudste plaatsnamen” en voorstelling van het boek Toponymie van Merendree, in het auditorium van de Gemeentelijke Openbare Bibliotheek Nevele.

In opdracht van de Stichting Achiel De Vos en in samenwerking met de heemkundige kring “Het Land van Nevele”, de Gemeentelijke Openbare Bibliotheek Nevele en het Gemeentebestuur van Nevele werd het boek door de auteur met een lezing aan de pers en het publiek voorgesteld.

In zijn begroeting sprak schepen van cultuur Karel Van Renterghem zijn vreugde uit over de publicatie van deze toponymische studie.

Professor Johan Taeldeman, voorzitter van de Stichting Achiël De Vos, gaf een toelichting bij het ontstaan en de doelstellingen van de Stichting. Hij sprak zijn waardering uit voor de auteur van de Toponymie van Merendree en haalde herinneringen boven uit de pionierstijd van de heemkundige kring "Het Land van Nevele" die hij samen met de auteur in 1970 heeft gesticht. Daarna schetste Jan Luyssaert, de auteur van de Toponymie van Merendree, de ontginningsgeschiedenis van dit historisch boeiende dorp. Zijn lezing werd geïllustreerd met een kaart die technisch werd gerealiseerd door Marc Beirnaert en Geert Bogaert.

Merendree ligt in de driehoek, gevormd door de Brugse Vaart in het noorden, het kanaal van Schipdonk in het oosten en de Oude Kale in het westen.

De rivier die gedeeltelijk de grens vormt tussen Merendree en Zomergem en nu is opgenomen in de Brugse Vaart, heette oorspronkelijk de Durme en was de bovenloop van de huidige Durme in het Waasland. Durme is een prehistorische waternaam en betekent 'waterloop'.

Reeds in 1376 verschijnt in Merendree een nieuwe naam voor de Durme, nl. de Kale(ne). De riviernaam Durme verdween dan geleidelijk maar leeft tot op heden in de namen Durmen en Durmenstraat. De prehistorische waternaam Kale betekent 'schitterende of gebogen rivier'.

In 1584 komt de waternaam Leie in plaats van of naast de naam Durme. Leie heeft niets te zien met de nam van de rivier die in Gent samenvloeit met de Schelde maar is een afleiding van het werkwoord (*ge*)leiden en betekent 'een door mensenhand gegraven of gekanaliseerde waterloop'. Dit wijst erop dat in Merendree de Durme (gedeeltelijk) werd gekanaliseerd.

Na het graven van de Brugse Vaart tussen 1613 en 1623 verdwenen geleidelijk de namen Kale en Leie voor de oorspronkelijke Durme en nu spreekt men alleen nog van de Brugse Vaart.

Van de vele beekjes die op de hoogte van Tielt ontspringen is de Poeke(beek) wel de belangrijkste. Ze stroomt langs Ruiselede en Poeke over Nevele, Landegem en Merendree naar Vinderhout. De prehistorische waternaam Poeke betekent 'schoon, aangenaam' en leeft nog in de gemeentenamen Poeke en Poesele en in de Merendreeuse wijknamen Staak te Poeke en Overpoeke.

In Merendree splitst de Poeke(beek) zich. Eén arm stroomt in noordoostelijke richting naar Vinderhoute en behield aanvankelijk de naam Poeke, maar zeker vanaf 1680 duikt in de bronnen Kale op in plaats van Poeke; nu is dit de Oude Kale.

De arm die naar het noordwesten stroomt en gedeeltelijk de grens tussen Merendree en Hansbeke vormt, heette Kruiskale. Het eerste bestanddeel *kruis* heeft in de toponymie de betekenis 'grenskruis' omdat op een grens-paal of grensboom dikwijls een kruis werd ingekerfd. Kruiskale betekent dus 'de Kale bij het grenskruis'. De Kruiskale werd in de 18de eeuw opgenomen in het Nevels Vaardeke en in de 19de eeuw gedeeltelijk in het Schipdonkkanaal.

Over de verklaring van de naam Merendree werd in de voorbije 150 jaar heel veel gefantaseerd. Voor de verklaring van de naam Merendree wordt uitgegaan van de plaatselijke uitspraak <mirntrë>.

Dr. M. Gysseling en de Oost-Vlaamse naamkundige dr. L. Van Durme zien in Merendree de prehistorische waternaam *Marinthra*. De naam bevat het element (*a*)*mar-* 'uitbuigend, schitterend' en duidt de eigenschap van een water aan; -*andh-r* is een achtervoegsel dat vaak wordt aangetroffen bij watervamen. Met een grote graad van zekerheid mag worden gezegd dat Merendree een prehistorische waternaam is met de betekenis 'plaats gelegen aan een uitbuigende (= met meanders) of schitterende rivier'.

In de vroege Middeleeuwen (tussen de 5de en de 7de eeuw) lag het bouwland van een nederzetting bijeen, niet ver van de woning, op hoger gelegen gronden met een goede drainage, dus grond die in de zomer niet te droog was en in de winter niet te nat. In Merendree liggen deze gronden parallel met de valleien van de rivieren. Naar alle waarschijnlijkheid werd deze grond gemeenschappelijk bewerkt. In de Vlaamse dialecten werd dit oudst ontgonnen bouwland akker genoemd. Enkele bekende akkers zijn de Melderakker, genoemd naar de wijk Meldere dat een variante van de naam Merendree is; de Oostakker, genoemd naar de wijk *hoestrem* (1428), nu Oostergem; de Veldakker op de wijk Velde; de kerkakker, gelegen in de omgeving van de kerk; de Molenakker bij de molen en de Lange Akker die ten zuiden van de Poeke/Kale en parallel met die beek verloopt.

Sedert de 11de-12de eeuw werd het bouwland in Vlaanderen grondig geherstructureerd. De verspreid liggende Middeleeuwse akkers werden met nieuwe ontginningen uitgebreid en tot uitgestrekte blokken samengevoegd,

kouters genoemd. De *kouters* waren gemeenschappelijke open bouwlanden die volgens de techniek van het drieslagstelsel of wisselbouw werden bewerkt, voorwaarde was natuurlijk dat de grond een gelijke kwaliteit bezat om op hetzelfde tijdstip te kunnen bewerkt worden. Bij het aanleggen van die *kouters* werd gebruik gemaakt van de bestaande akkers. Het gevolg is dat *kouter*-toponiemen naast de oudere *akker*-toponiemen werden gebruikt. Aan drie Merendreese *kouters* gaat duidelijk een *akker*-toponiem vooraf: Melderekouter (1680) en Melderakker (1569); Oostergemkouter (1583) en Oostakker (1481), Molenkouter (1544) en Molenakker (1376). De Lange Akker werd nooit in de *kouter*-structuur opgenomen omdat de omliggende gronden van slechtere kwaliteit waren en de akker dus niet kon uitgebreid worden met gronden van dezelfde kwaliteit. De Lange Akker bleef tot op heden een nogal kleine akker van het oorspronkelijke type.

In de late Middeleeuwen d.i. de tijd van de grote ontginningen werden door individuele personen gronden van ongelijke of minder goede kwaliteit in gebruik genomen. Die gronden werden *bilken* genoemd. Veel van die nieuw gerooide gronden werden met levende omheiningen omplant en op die manier kreeg het landschap zijn gesloten karakter.

Het woord *bilk* komt uit het Germaanse *bilukan*, dat de voorloper is van het Nederlandse beluiken 'imheinen'. Een aantal Merendreese *bilken* werden genoemd naar een individuele ontginning of gebruiker, bijv. Aagentbilk, Babaerts Bilk, Heylaerts Bilk; soms werden ze genoemd naar het gewas waarmee ze waren begroeid, bijv. Roggebilk, Tarwebilk; andere *bilken* zoals de Kalverbilk en de Schaapbilk waren zeker weiland, want ze werden genoemd naar de dieren die er graasden; *bilken* kunnen ook genoemd worden naar de struiken waarmee ze waren omheind, zoals Braambilk, Eekbilk, Elsbilk.

De vroegmiddeleeuwse ontginningen gingen gewoonlijk uit van een grote hoeve. In Merendree komen hiervoor 's Meiers en het Goed ter Borg zeker in aanmerking. 's Meiers was een omwalde hoeve achter de kerk en bewoond door de meier van de dubbele heerlijkheid Merendree-Vinderhoute. In 1755 kocht pastoor Van Coppenhole dit *bewalt huys van plaisance ghenaeamt geerolfswalle* om er een pastorie op te richten die nog steeds door de pastoor van Merendree wordt bewoond.

Een tweede grote hoeve die aan de basis lag van de ontginning van Merendree is het Goed ter Borg. Een *borg* is een burcht, een slot of kasteel.

Het Goed ter Borg, nu Kasteel ter Wallen, was een hoeve met een dubbele omwalling. Deze oorspronkelijke hoeve paalt aan de Kale en de huidige Veldestraat.

Tot slot verklaarde de spreker de oude Merendreeze wijknamen Durmen, Lambeke, Oostergem, Overbroek, Overpoeke, Staak te Poeke en Velde.

Met een receptie aangeboden door het gemeentebestuur van Nevele werd de lezing afgesloten.

J.L.

**Bibliotheek van de heemkundige kring
"Het Land van Nevele"
Veldestraat 49, 9850 Merendree**

De bibliotheek is voor iedereen toegankelijk elke eerste zondag van de maand van 10 uur tot 12 uur (niet in juli) en na telefonische afspraak met Jan Luysaert (09/371.60.53). De catalogus op onze tijdschriften *Het Land van Nevele* en *Mensen van Toen* kan ook geraadpleegd worden in de Gemeentelijke Bibliotheek van Nevele, Stationsstraat 20, Landegem

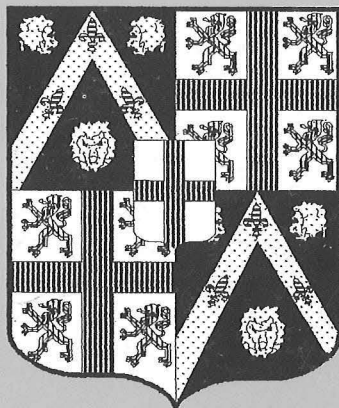
Bibliothecaris

Julien Scherpereel, Hammeken 21, 9850 Merendree

Bestuur

André Bollaert (secretaris dagelijkse werking)
Irène Buysse
Wim De Clercq
Stefaan De Grootte
Lieven De Ruyck (secretaris tijdschriftadministratie)
Yvonne De Keere
Daniël D'Hooge
Jan Luysaert (voorzitter)
Marcel Michiels
Julien Scherpereel (bibliothecaris)
Arnold Strobbe (ondervoorzitter)
Eddy Verstraete
Ellen Vertommen

HEEMKUNDIGE KRING

“HET LAND VAN NEVELE”